

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษา ต่อการบริหารงานด้านการบริการในวิทยาลัยการอาชีพหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยศึกษาจาก เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ตามลำดับหัวข้อดังนี้

1. การบริหารการอาชีวศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการอาชีวศึกษา
 - 1.2 ความสำคัญของการอาชีวศึกษา
 - 1.3 ประเภทของการบริหารการอาชีวศึกษา
 - 1.4 นโยบายการอาชีวศึกษา
2. วิทยาลัยการอาชีพหนองแค
 - 2.1 ประวัติของวิทยาลัยการอาชีพหนองแค
 - 2.2 วิสัยทัศน์ พันธกิจ ของวิทยาลัยการอาชีพหนองแค
 - 2.3 โครงสร้างการบริหารของวิทยาลัย และขอบข่ายการบริหารงาน
3. การบริหารงานด้านการบริหารของวิทยาลัยการอาชีพหนองแค
 - 3.1 ความหมายของการบริหารงานด้านการบริการ
 - 3.2 ขอบข่ายของการบริหารงานด้านการบริการ
 - 3.3 การจัดบริการน้ำดื่มน้ำใช้
 - 3.3.1 ความหมายของการจัดบริการน้ำดื่มน้ำใช้
 - 3.3.2 ความสำคัญของการจัดบริการน้ำดื่มน้ำใช้
 - 3.3.3 ขอบข่ายของการจัดบริการน้ำดื่มน้ำใช้
 - 3.4 การจัดบริการโภชนาการ
 - 3.4.1 ความหมายของการจัดบริการโภชนาการ
 - 3.4.2 ความสำคัญของการจัดบริการโภชนาการ
 - 3.4.3 ขอบข่ายของการจัดบริการโภชนาการ
 - 3.5 การจัดบริการสุขภาพอนามัย
 - 3.5.1 ความหมายของการจัดบริการสุขภาพอนามัย
 - 3.5.2 ความสำคัญของการจัดบริการสุขภาพอนามัย
 - 3.5.3 ขอบข่ายของการจัดบริการสุขภาพอนามัย
 - 3.6 การจัดบริการห้องสมุด
 - 3.6.1 ความหมายของการจัดบริการห้องสมุด

- 3.6.2 ความสำคัญของการจัดบริการห้องสมุด
- 3.6.3 ขอบข่ายของการจัดบริการห้องสมุด
- 3.7 การจัดบริการโสตทัศนูปกรณ์
 - 3.7.1 ความหมายของการจัดบริการโสตทัศนูปกรณ์
 - 3.7.2 ความสำคัญของการจัดบริการโสตทัศนูปกรณ์
 - 3.7.3 ขอบข่ายของการจัดบริการโสตทัศนูปกรณ์
- 4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารการอาชีวศึกษา

1. ความหมายของการอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2544 ,หน้า 1-5) ให้ความหมาย การอาชีวศึกษาว่าการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ หมายถึง กระบวนการผลิตและพัฒนา กำลังคนระดับกึ่งฝีมือ ระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี ที่มีลักษณะเฉพาะสัมพันธ์ อย่างชัดเจนกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีในภาคเศรษฐกิจ เจตนารมณ์ เพื่อให้บุคคลมีความรู้ มีทักษะในวิชาชีพพื้นฐานและวิชาชีพเฉพาะทาง พร้อมทั้งมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีสมรรถนะการประกอบอาชีพ สามารถนำทักษะความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการประกอบอาชีพสร้างผลผลิตและรายได้ เกิดการพัฒนาอาชีพอย่างมั่นคงและยั่งยืนในการศึกษาวิชาชีพเป็นกลไกสำคัญในการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชน สนองนโยบายของ ประเทศท่าสงคราม กับความยากจนของรัฐบาล โดยกรมอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานหลักที่มีความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาวิชาชีพ โดยจำแนกระดับตามหลักสูตรการเรียนการสอน คือ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพครูเทคนิคชั้นสูง และหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น จึงถือว่าเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจที่สำคัญ ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น กรมอาชีวศึกษาที่จะเปลี่ยนเป็นสำนักงานสถาบันการอาชีวศึกษาในเร็ว ๆ นี้ จึงจำเป็นต้องกำหนดแผนปฏิรูป เพื่อพัฒนาการอาชีวศึกษาให้มีความเข้มแข็ง ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อสนองตอบแนวทางการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนา คือ “ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีบทบัญญัติที่วางรากฐาน ในการจัดและพัฒนาการศึกษา ได้แก่ การกำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาให้กับประชาชน ไม่น้อยกว่า

สิบสองปีอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่จัดเก็บค่าใช้จ่ายและจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ จากเจตนารมณ์ดังกล่าวของรัฐธรรมนูญทำให้มีพระราชบัญญัติแห่งชาติที่มีบทบัญญัติในการวางกรอบและแนวทางเพื่อปฏิรูปการศึกษาในประเด็นหลัก ดังนี้

1. เน้นให้การศึกษาแก่ปวงชน ทั้งเด็ก เยาวชน คนวัยทำงาน และผู้เกษียณงานแล้ว โดยเปลี่ยนรูปแบบการให้การศึกษาให้หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียน
2. เพิ่มการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี และให้การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี โดยผู้เรียนไม่เสียค่าธรรมเนียมการศึกษา เพื่อให้สามารถเข้าสู่การอาชีวศึกษา และอุดมศึกษาได้สะดวกขึ้นและมากขึ้น
3. เน้นให้ทุกภาคมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันต่าง ๆ เช่น สถาบันศาสนา สถานประกอบการ ครอบครัวยุค ฯลฯ
4. มีระบบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา มีมาตรการหลากหลาย ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ คุณภาพครูอาจารย์ คุณภาพการบริหารจัดการ และคุณภาพด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
5. ปรับโครงสร้างการบริหารการศึกษาโดยมีองค์คณะบุคคล รวมทั้งผู้แทนประชาชนร่วมกำหนดนโยบายทางการศึกษา และกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาลงไปให้เขตพื้นที่
6. ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเน้นที่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนแล้วคิดเป็นทำเป็น เรียนแล้วคิดดีทำดี เรียนแล้วอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ เรียนแล้วสามารถไปสู่จุดหมายแห่งชีวิตได้

ในมาตรา 20 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบุว่า “การอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ จัดในสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาของเอกชน สถานประกอบการ หรือ โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง” ประกอบกับบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ระบุไว้ในมาตรา 32 บัญญัติว่าให้มีคณะกรรมการอาชีวศึกษาเป็น 1 ใน 4 องค์กรหลักในการจัดระเบียบบริหารกระทรวงศึกษาธิการและกำหนดหน้าที่ไว้ในมาตรา 34 ให้ “คณะกรรมการอาชีวศึกษามีหน้าที่พิจารณาเสนอแนะนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐานและหลักสูตรการอาชีวศึกษาทุกระดับที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การส่งเสริมประสานงานการจัดการอาชีวศึกษาของรัฐและเอกชน การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการอาชีวศึกษา โดยคำนึงถึงคุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาชีพ”

2. ความสำคัญของการอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2544 , หน้า 6-10) กล่าวว่าหลักการในการปฏิรูปการอาชีวศึกษาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ดังกล่าวโดยให้จัดทำร่างพระราชบัญญัติการ

อาชีวศึกษา พ.ศ.2547 มุ่งเน้นความสำคัญของการอาชีวศึกษา ภายใต้กรอบแนวคิดและหลักการ 5 ประการดังนี้

2.1 การสร้างเอกภาพเชิงนโยบาย เนื่องจากในปัจจุบันมีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนรับผิดชอบการจัดการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพจากการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พบว่าเฉพาะหน่วยงานของรัฐมี 22 กรมใน 9 กระทรวงจัดการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพบางครั้งมีปัญหาด้านความซับซ้อนความสัมพันธ์ของภาคการประสานและใช้ทรัพยากรร่วมกัน ขาดเอกภาพด้านนโยบายและเป้าหมาย คณะกรรมการอาชีวศึกษาที่เป็นองค์คณะบุคคลตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 จึงเป็นองค์กรหลักในการเสนอนโยบายการจัดการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมเพียงองค์กรเดียว เช่นเดียวกับคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ดูแลการศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะกรรมการอุดมศึกษาที่ดูแลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

2.2 การกระจายอำนาจ มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการอาชีวศึกษาจากส่วนกลาง สู่สถาบันการศึกษาซึ่งจะรับผิดชอบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาใน 2-3 จังหวัด ต่อ 1 สถาบันการศึกษาในสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งจะบริหารโดยคณะกรรมการ 2 คณะประกอบด้วย 1) คณะกรรมการสาขาวิชาอนุมัติหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ลงมาบริหารงานวิชาการอนุมัติให้ปริญญาบัตร บริหารงานบุคคลและสรรหาผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาเพื่อเสนอความเห็นชอบและถอดถอน และ 2) คณะกรรมการบริหารสถาบันการศึกษามีอำนาจหน้าที่บริหารจัดการสถาบันการศึกษาแต่งตั้งถอดถอนคณะอนุกรรมการ เพื่อทำหน้าที่อื่นใดตามที่คณะกรรมการสถาบันการศึกษามอบหมาย สรรหาผู้อำนวยการสถานศึกษาอาชีวศึกษาและรองผู้อำนวยการสถาบันการศึกษา เพื่อเสนอความเห็นชอบในการแต่งตั้งและถอดถอนทำหน้าที่อื่นใดตามที่คณะกรรมการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาและรองผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาเพื่อเสนอความเห็นชอบในการแต่งตั้งและถอดถอนทำหน้าที่อื่นใดตามที่คณะกรรมการบริหารสถาบันการศึกษามอบหมายสำหรับหน่วยงานปฏิบัติที่เป็นสถานศึกษาอาชีวศึกษาภายใต้สถาบันกำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อทำหน้าที่กำกับส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาซึ่งในแนวทางปฏิรูปเป็นการกระจายอำนาจสู่บุคคลแทนการกระจายอำนาจให้บุคคลใด บุคคลหนึ่งตามระบบเดิม

2.3 การกำหนดระบบคุณวุฒิวิชาชีพซึ่งขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยด้านทรัพยากรมนุษย์ค่อนข้างต่ำเนื่องจากเป็นการวัดจากการศึกษาขั้นพื้นฐานของแรงงาน แรงงานไทยจำนวนไม่น้อยมีทักษะหรือความสามารถในการปฏิบัติงาน หรือการประกอบอาชีพอย่างดีเป็นที่ยอมรับ แต่ยังไม่มีการวัดค่าของความสามารถในการปฏิบัติงานขณะที่คุณวุฒิทางการศึกษามีได้ประกันความสามารถในการปฏิบัติงานเสมอไป ดังนั้น จึงจำเป็นต้องระดมกำลังและสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มอาชีพ/สมาคมอาชีพและผู้ประกอบการ เพื่อให้สามารถกำหนดมาตรฐานอาชีพ (occupation standards) อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณวุฒิ วิชาชีพ

(vocational qualification) เพื่อสร้างจุดเชื่อมต่อระหว่างความสามารถในการปฏิบัติงาน และคุณวุฒิทางการศึกษาการดำเนินการ ดังกล่าวต้องอาศัยองค์กรหลักและกลไกที่เข้มแข็งรับผิดชอบ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบคุณวุฒิวิชาชีพ เพื่อให้โอกาสผู้ที่ทำงานอยู่แล้วได้เพิ่มพูนความรู้ และเทียบประสบการณ์ได้รับคุณวุฒิวิชาชีพและให้ระบบอาชีพศึกษาเป็นระบบการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง

2.4 การกำหนดมาตรฐานการอาชีวศึกษา การผลิตกำลังคนอาชีวศึกษามีการดำเนินการหลายหน่วยงาน และหลายระดับแม้ว่าต้องสอดคล้องกับแนวโน้มการประกอบอาชีพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ถือเป็นภารกิจที่สำคัญของการอาชีวศึกษาในการผลิตกำลังให้มีทักษะความรู้และสมรรถนะในการประกอบอาชีพตามมาตรฐานสากลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่อาจส่งผลถึงความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนแต่เนื่องจากมีหลายหน่วยงานทั้งสถานศึกษาของรัฐสถานศึกษาของเอกชน สถานประกอบการ หรือโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ จัดการอาชีวศึกษา จึงจำเป็นต้องสร้างมาตรฐานการอาชีวศึกษาในระดับชาติ เพื่อเป็นกรอบการดำเนินการของหน่วยต่าง ๆ โดยกำหนดให้คณะกรรมการอาชีวศึกษา องค์กรหลักกำหนดมาตรฐานและหลักสูตรการอาชีวศึกษาทุกระดับ และมีกลไกกำกับดูแลให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

2.5 การสร้างแรงจูงใจในการระดมความร่วมมือการอาชีวศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพของบุคคลในด้านความสามารถ ในการทำงานทั้งในฐานะผู้ผลิต ผู้ให้บริการ ผู้ใช้ ผู้สร้าง ผู้พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยการผลิต การดำเนินการผลิตและพัฒนากำลังคนดังกล่าวต้องการใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมาก และมีความทันสมัยทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การอาชีวศึกษาจึงต้องเปิดโอกาสและสร้างแรงจูงใจให้หน่วยงาน องค์กรวิชาชีพ องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานประกอบการ รวมทั้งชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการบริหาร และจัดการอาชีวศึกษาอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่ในประเทศและเพิ่มคุณภาพในการผลิตกำลังคน ที่สนองตอบความต้องการในการพัฒนาประเทศได้มากขึ้น

กรมอาชีวศึกษาได้เร่งดำเนินการปฏิรูปการอาชีวศึกษาตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องตามแนวนโยบายของรัฐและกระทรวงศึกษาธิการตามแนวทาง“ปัญจะปฏิรูป” และได้บังเกิดผล ดังนี้

1. การปฏิรูประบบการอาชีวศึกษา โดย ให้ความสำคัญความต้องการ (demand driven) พัฒนาระบบการอาชีวศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organization) พัฒนาระบบการอาชีวศึกษาให้เป็นการศึกษาต่อเนื่อง (lifelong learning) พัฒนาระบบอาชีวศึกษาให้เป็นระบบเปิด (open entry/open exit) พัฒนาระบบการเทียบโอนประสบการณ์ (validation of experience) และ สร้างความเชื่อมโยง (articulation)ในการเรียนรู้

2. การปฏิรูประบบการเรียนรู้ โดยจัดระบบการเรียนรู้ในลักษณะสหวิทยาการ (multidisciplinary) สร้างความแข็งแกร่งทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ (solid knowledge / solid practical) ให้ความสำคัญการสร้างสมรรถนะอาชีพ (competency base) จัดการเรียนรู้ในสถานการณ์จริงของการประกอบอาชีพที่บูรณาการโลกของการศึกษากับโลกของอาชีพเข้าด้วยกัน โดยการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคและการฝึกงานในสถานประกอบการ (dual vocational training และ on – the – job training) รวมทั้ง การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้จากเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ (self-learning / e-learning)

3. ปฏิรูประบบการเงินและทรัพยากร โดยการวางแผนระดับพื้นที่ (area catchment planning) วางแผนการใช้ทรัพยากร (resource mapping) การจัดงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (result based budgeting)

4. ปฏิรูประบบการบริหารจัดการโดย บริหารแบบประชาชนมีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการ (management by board and stakeholder) การรวมกลุ่มสถานศึกษา (clustering) การกระจายอำนาจ / มอบอำนาจ (decentralization) การกำหนดความเชี่ยวชาญหรือความเป็นเลิศ (area of excellence) การสร้างความเข้มแข็งระบบเครือข่ายและความร่วมมือ (strengthening partnership and networking system) การพัฒนาระบบคุณภาพมาตรฐาน (standardizing system) การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม / เทคโนโลยี (research and development of technology and innovation)

5. ปฏิรูประบบครูและบุคลากร โดยพัฒนามาตรฐานครูและผู้บริหารการอาชีวศึกษา แผนงานสร้างความเข้มแข็งในวิชาการและวิชาชีพ แผนงานเตรียมความพร้อมเข้าสู่การปฏิรูปการศึกษามี ฝึกรอบรมพัฒนาและให้การรับรองครูฝึกในสถานประกอบการ

3. ประเภทของการบริหารการอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2544 , หน้า 11-15) กล่าวว่าการจัดหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พ.ศ. 2545 และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) พ.ศ.2546 มีจุดประสงค์มาตรฐานและคำอธิบายรายวิชาครอบคลุมความรู้ ทักษะ เจตคติ และกิจนิสัยได้จัดเป็นลักษณะของกลุ่มอาชีพ 9 ประเภทวิชา ดังนี้ 1) ประเภทวิชาอุตสาหกรรม 2) ประเภทวิชาบริหารธุรกิจ 3) ประเภทวิชาศิลปกรรม 4) ประเภทวิชาคหกรรม 5) ประเภทวิชาเกษตรกรรม 6) ประเภทวิชาประมง 7) ประเภทวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 8) ประเภทวิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ 9) ประเภทวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยนักศึกษาทุกระดับจะต้องมีเวลาเรียนด้วยการปฏิบัติจริงในสถานประกอบการ หรือฝึกงานครึ่งหนึ่งของแต่ละหลักสูตรในการศึกษาระบบทวิภาคี หรืออย่างต่ำเป็น 1 ภาคเรียน ในการศึกษาแบบปกติ ทั้งนี้ จะมีการวัดและประเมินผลการเรียนทุกครั้งเมื่อเสร็จสิ้นการเรียนการสอนและประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน ว่านักศึกษามีความรู้และทักษะตามจุดประสงค์รายวิชานั้นหรือไม่ โดยมีครูฝึกและอาจารย์นิเทศทำหน้าที่วัดและประเมินผลการเรียนของนักเรียน ร่วมกัน นอกจากนั้นกรมอาชีวศึกษา ได้รับ

มอบหมายให้สถาบันการอาชีวศึกษาสามารถสร้างสาขางาน ขึ้นให้สอดคล้องความต้องการของพื้นที่ โดยมีสถานประกอบการมาทำหลักสูตรร่วมกับ สถานศึกษาด้วย เพราะสถานประกอบการจะทราบดีว่าองค์กรของตนต้องการบุคลากรประเภทใด ทำงานลักษณะใด เพื่อที่จะผลิตกำลังคนออกมาตามนั้น สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดว่าผู้เรียนควรเรียนรู้อะไรซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักการสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ ทุกระดับของกรมอาชีวศึกษา

ลักษณะสำคัญของหลักสูตรใหม่นี้ ถือเป็นการปฏิรูปกระบวนการอาชีวศึกษาอย่างจริงจัง โดยใช้หลักสูตรเป็นกลไกหลักในการเปลี่ยนแปลง จึงมีลักษณะสำคัญดังนี้ มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (multidisciplinary) เชื่อมโยงองค์ความรู้และทักษะที่เกื้อกูล มุ่งเน้นการฝึกสมรรถนะ (competency) ตามมาตรฐานอาชีพ (occupational standard) เน้นการปฏิบัติจริง โดยนำรายวิชาไปปฏิบัติในสภาพจริงในสถานประกอบการ ให้โอกาสผู้เรียนสามารถเลือกวิธีเรียนได้ตามศักยภาพ กว้างขวางเพื่อเน้นความชำนาญเฉพาะด้าน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนสะสมผลการเรียน รวมทั้งเทียบความรู้และประสบการณ์ เปิดโอกาสให้สถานศึกษา สถานประกอบการ ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาสายวิชาชีพสาขางานได้ตรงตามความต้องการและสอดคล้องกับสภาพชุมชนและท้องถิ่น มีลักษณะสนับสนุนการประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาระหว่างหน่วยงาน องค์กร และสถานประกอบการ

การจัดหลักสูตรสาขาวิชาใหม่กรมอาชีวศึกษาได้มีความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ทั้งภาครัฐและเอกชนในการวิเคราะห์อาชีพและร่วมกันทำหลักสูตรสาขาวิชาใหม่ตามความต้องการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยได้ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน และศึกษาความต้องการในการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้ปัจจัยการผลิต และการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตในท้องถิ่น โดยได้พัฒนาหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีที่เป็นฐานเศรษฐกิจของประเทศที่เป็นความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ มีการพัฒนาหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงใหม่ ใน 9 ประเภทวิชา 87 สาขาวิชา 199 สาขางาน สำหรับสาขาวิชาใหม่สำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างเทคโนโลยีที่เป็นฐานเศรษฐกิจ เช่น เทคโนโลยีชีวเทคโนโลยีการยางและโพลีเมอร์ เทคโนโลยีสมุนไพร เทคโนโลยีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เทคโนโลยีการควบคุมเรือประมง เทคโนโลยีทอผ้าไหมและผ้าพื้นเมือง

นอกจากนี้ยังมีสาขาวิชาใหม่ที่เป็นความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ประกอบด้วยแมคคาทรอนิกส์มาตรฐานวิทยาคอมพิวเตอร์กราฟฟิกเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีโทรคมนาคม การจัดการโรงแรม เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม (การบำบัดน้ำเสีย) – เทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเครื่องหนัง เทคโนโลยีการทำต้นแบบและการหล่อ เครื่องประดับอัญมณี นอกจากนี้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการเปิดสอนหลักสูตรสาขาวิชาชีพใหม่นี้ หน่วยงานต่าง ๆ ยังได้ให้ความร่วมมือในการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และมีแผนงานที่จะฝึกประสบการณ์ให้ผู้เรียนในอนาคตด้วย

การจัดหลักสูตรปริญญาตรีสายปฏิบัติการ/สายเทคโนโลยีตามร่าง พ.ร.บ. การอาชีวศึกษาได้เปิดโอกาสให้สถานศึกษาอาชีวศึกษาเปิดสอนในระดับปริญญาสายเทคโนโลยี การพัฒนาหลักสูตรปริญญาตรีสายปฏิบัติการหลักสูตรปริญญาตรีสายปฏิบัติการหรือสายเทคโนโลยี โดยความร่วมมือกับสมาคมวิชาชีพและกลุ่มอาชีพตามแนวคิดในร่างพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษาที่ประสงค์ให้การผลิตกำลังคนด้านการอาชีวศึกษา สามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยงจนถึงกำลังคนระดับปริญญาตรีสายปฏิบัติการหรือนักเทคโนโลยี ซึ่งภาคเอกชน 6 กลุ่มอาชีพ ร่วมมือกับกรมอาชีวศึกษาเป็นโครงการนำร่องจัดทำหลักสูตร เปิดสอนหลักสูตรปริญญาโทภาคี เพื่อผลิตนักเทคโนโลยีสายปฏิบัติการ โดยจะเป็นแกนนำเชิญชวนกลุ่มธุรกิจและสถานประกอบการ ชี้นำเข้ามารองรับการฝึกทักษะวิชาชีพตลอดหลักสูตร เปิดโอกาสให้ได้ปฏิบัติงานในสถานการณืจริง เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษา อาชีวะให้มีความเป็นเลิศทางวิชาชีพ รวมทั้งยกระดับมาตรฐานฝีมือให้แข่งขันได้ในระดับนานาชาติ หลักสูตรดังกล่าวกำหนดการรับนักศึกษา และระยะเวลาเรียนเป็น 2 ประเภท ประเภทที่ 1 รับจากผู้สำเร็จประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ศึกษาต่อ 4 ปี ประเภทที่ 2 รับนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง (ปวส.) เรียนต่อ 2 ปี เพื่อรับคุณวุฒิปริญญาโดยได้ยกเว้นหลักสูตร เพื่อเปิดสอน 6 สาขาวิชาชีพ ได้แก่

1. สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านซอฟต์แวร์ โดยความร่วมมือกับเขตอุตสาหกรรม แห่งประเทศไทย เตรียมเปิดสอนที่วิทยาลัยเทคนิคสมุทรปราการ
2. สาขาวิชาการค้าปลีก ร่วมมือกับสมาคมค้าปลีกไทย เตรียมเปิดสอนที่วิทยาลัย พณิชยการธนบุรี
3. สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและธุรกิจท่องเที่ยว ร่วมมือกับชมรมธุรกิจ โรงแรม จังหวัดภูเก็ต เตรียมเปิดสอนที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาภูเก็ต
4. สาขาวิชาเมคคาทรอนิกส์ ร่วมมือกับนิคมอุตสาหกรรมไฮเทคและบริษัท แม็ก เนด (ประเทศไทย) จำกัด เตรียมเปิดสอนที่วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยาและวิทยาลัย เทคนิค มินบุรี
5. สาขาวิชาเทคโนโลยีโทรคมนาคม ร่วมมือกับบริษัท เทลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) กรมประชาสัมพันธ์, การสื่อสารแห่งประเทศไทย, บริษัท ทศท. คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) เตรียมเปิดสอนที่วิทยาลัยการอาชีวศึกษาฉะเชิงเทรา
6. สาขาวิชาอัญมณี ร่วมมือกับสมาคมผู้ค้าอัญมณีไทย และเครื่องประดับ บริษัท บิวตี้เจมส์ แฟคตอรี จำกัด เตรียมเปิดสอนที่กาญจนาภิเษกวิทยาลัยช่างทองหลวง

หลักสูตรปริญญาสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการทั้ง 6 สาขาวิชาดังกล่าว จะเป็นหลักสูตรที่จัดให้มีความยืดหยุ่น เพื่อให้ นักศึกษามีโอกาสได้เข้ารับการฝึกงานในสถาน ประกอบการเสมือนเป็นพนักงานคนหนึ่ง ดังนั้นครูฝึกของสถานประกอบการ และอาจารย์ของ สถานศึกษา จะร่วมกันรับผิดชอบในการบริหารจัดการหลักสูตรเหมือนเป็นหุ้นส่วนกัน นับตั้งแต่

การคัดเลือกนักศึกษา การยกรางหลักสูตร การกำหนดแผนการเรียนและการฝึกงานรวมทั้ง การวัดผลเพื่อประเมินความรู้ ทักษะ และความสามารถในการเรียนและการปฏิบัติงานเป็นต้น ซึ่งนับเป็นพันธกิจใหม่ของกรมอาชีวศึกษาและสถาบันการอาชีวศึกษา ตามนโยบายการปฏิรูป อาชีวศึกษาเพื่อสร้างความแข็งแกร่งทางวิชาชีพ และผลิตนักศึกษาสายปฏิบัติการ ตามความ ต้องการของตลาดแรงงานทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพอย่างแท้จริง ทั้งนี้เมื่อยกรางหลักสูตร เรียบร้อยแล้ว จะต้องนำเสนอคณะกรรมการ 3 ฝ่าย ได้แก่ คณะกรรมการอาชีวศึกษา คณะกรรมการอุดมศึกษา และผู้แทนภาคเอกชนและสถานประกอบการพิจารณาให้ความเห็นชอบ เป็นไปตามหลักการที่เสนอไว้ในร่าง พ.ร.บ. การอาชีวศึกษา

หลักสูตรต้นแบบการอาชีวศึกษาต่อเนื่อง โดยความร่วมมือจากประเทศฝรั่งเศส กรมอาชีวศึกษาได้ร่วมมือกับรัฐบาลฝรั่งเศส กรมอาชีวศึกษาได้จัดทำโครงการร่วมมือไทย - ฝรั่งเศส เพื่อพัฒนาอาชีวศึกษาต่อเนื่อง (thai - french continuing vocational education) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบของการอาชีวศึกษาต่อเนื่องช่วยผลักดันและส่งเสริมให้เกิดระบบ คุณวุฒิวิชาชีพ (vocational qualification) ซึ่งจะสะท้อนถึงระดับสมรรถนะ (competency) ที่แท้จริง เป็นเครื่องมือในการวัดระดับความสามารถ/ ทักษะ ที่บุคคลสามารถทำงานได้ ตลอดจนทำให้เกิด การฝึกอบรมที่มีฐานมาจากสมรรถนะ (competency based training) ซึ่งประกอบไปด้วย ความรู้ (knowledge) ทักษะ (know-how) และเจตคติ (attitude) ลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพ ต่าง ๆ ที่เป็นตัวบ่งชี้ในการช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตการทำงานได้ โดยได้ประสานงานกับ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เปิดหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อการอาชีวศึกษาต่อเนื่องในหลักสูตรต่างๆ เช่น งานอัตโนมัติ : ระดับช่างเทคนิคระดับสูง ระบบอัตโนมัติที่วิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี และ งานซ่อมบำรุงอุตสาหกรรม : ระดับช่างเทคนิคในงานซ่อมบำรุงที่วิทยาลัยเทคนิคกาญจนาภิเษก มหานคร เป็นต้น ซึ่งถือเป็นต้นแบบ ในการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างสถานศึกษา กับ สถานประกอบการ และระหว่างสถานศึกษาต่างสังกัด คือ กรมอาชีวศึกษา สถาบันเทคโนโลยี ราชมนัก และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนคร

4. นโยบายของการอาชีวศึกษา

สุธรรม เดชนครินทร์ (2544 ,หน้า 15) กล่าวว่า กรมอาชีวศึกษา กำหนดนโยบาย และมาตรการ 11 ข้อ เพื่อเป็นแนวทางที่คนในองค์กร ต้องทำและกระจายออกไปสู่สถานศึกษา เพื่อปฏิบัติโดยคาดหวังว่านโยบายและมาตรการนี้จะเป็นตัวบ่งชี้ชี้ชัดว่าถ้าสถานศึกษาโดยดำเนินการ ตามนี้จะเกิดผลและประโยชน์อย่างแท้จริง

นโยบายประการที่ 1 ต้องขยายโอกาสทางการศึกษา และฝึกวิชาชีพอย่างกว้างขวาง และเสมอภาคมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขยายโอกาสให้ผู้มีฐานะยากจนในชนบทรวมทั้ง สามารถตอบสนองความต้องการกำลังคนในปัจจุบัน และอนาคตโดยจัดทำแผนที่ตั้งสถานศึกษา (school mapping) ศึกษาความต้องการกำลังคน กำหนดของสถานที่เหมาะสมและกำหนด สถานศึกษาที่จะเปิดเพิ่มปรับแผนผลิตกำลังคนสาขาให้ตรงกับความต้องการของตลาด แรงงาน

ในพื้นที่ เปิดโอกาสให้ผู้ด้วยโอกาส ให้ประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียนโดยทั่วหน้ากัน ผูกอบรม ยกฐานะแรงงานระดับช่างต่างๆ ให้สูงขึ้น พัฒนาการจัดการศึกษาวิชาชีพรูปแบบต่างๆ ให้ หลากหลายโดยการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) มาประยุกต์ใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมและ เกิด ประโยชน์อย่างแท้จริง

นโยบายประการที่ 2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนและชุมชนได้ให้ความ ร่วมมือ และร่วมรับภาระในการจัดการศึกษาและฝึกวิชาชีพรวมทั้งให้มีการประสานงานใน ระดับชาติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการศึกษาและฝึกวิชาชีพในสถานบันทั้งของรัฐและเอกชน โดยเชิญชวนสนับสนุนให้ภาคเอกชนและชุมชนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ร่วมมือกับ องค์กรต่าง ๆ ที่เป็นของรัฐและเอกชนร่วมวางแผนในการจัดตั้งรับนักศึกษาและพัฒนาบุคลากร ให้มีทักษะในการสอนอย่างมีรูปแบบที่ชัดเจน

นโยบายประการที่ 3 เร่งรัดแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู – อาจารย์และบุคลากร ทางการศึกษา รวมทั้งผลิตกำลังคนระดับสูงและให้สอดคล้องกับความต้องการทั้งของรัฐและ เอกชนโดยการจัดทำแผนอัตรากำลังทั้งปัจจุบันและอนาคต จัดอัตรากำลังตำแหน่งอย่าง เหมาะสม สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรสนใจใฝ่หาความรู้ พัฒนาองค์กร ผลิตครูให้มีศักยภาพ พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ให้จัดทำอย่าง ทัวถึง และต่อเนื่องจัดวางมาตรการในการสรรหาผู้บริหารอย่างโปร่งใสยุติธรรม โดยใช้ระบบ คุณธรรมเข้าช่วยอย่าเห็นแก่พรรคพวก ซึ่งเป็นระบบอุปถัมภ์ และประการสำคัญที่ควรจัดทำ เป็นอย่างยิ่งก็คือ การส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาเข้าใจและนำเอาระบบเทคโนโลยี สารสนเทศ (IT) มาใช้พัฒนาการเรียนการสอน โดยรัฐอาจขอความร่วมมือจากภาคเอกชนเข้า ช่วยดำเนินการในรูปของระบบทวิภาคี

นโยบายประการที่ 4 ปรับปรุงหลักสูตรให้เอื้ออาทรต่อการพัฒนาคุณภาพของ การศึกษาและฝึกวิชาชีพในการพัฒนาหลักสูตรใด ๆ ก็ตาม จะต้องจัดทำเป็นระบบข้อมูลโดย การวิเคราะห์ความต้องการของคนว่าต้องการวิชาใดสาขาใด ปรับปรุงให้ใหม่และสอดคล้องกับ ความต้องการหลังจากนั้นก็ให้นำหลักสูตรไปใช้หลังจากใช้แล้วจะต้องมีการประเมินผลการใช้หลักสูตร หาจุดเด่นและจุดด้อยเพื่อปรับปรุง

นโยบายประการที่ 5 พัฒนาระบบการเรียนการสอนอาคารสถานที่เครื่องมือ เครื่องจักรและวัสดุอุปกรณ์ ประกอบการเรียนการสอน คือ การสอนรวมทั้งการวัดประเมินผลใน ด้านต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพของการศึกษาและฝึกวิชาชีพ เน้นการนำเอาสารสนเทศ (IT) มาใช้อย่างสอดคล้องกับสภาวะการปรับปรุงและกำหนดมาตรฐานห้องสมุด อาคารสถานที่และ เครื่องมืออุปกรณ์ให้เหมาะสมกับสาขาวิชาที่เปิดทำการสอนในสาขาวิชานั้น ๆ จัดให้นักเรียน เป็นศูนย์กลางโดยการจัดหาวิธีการทำอย่างไรให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็นและจัดการเป็นให้ความ ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและจัดบรรยากาศให้นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข จัดกิจกรรมที่มีประโยชน์

ให้แก่ นักเรียน โดยนักเรียนคิดกันเอง สถานศึกษาจะเป็นผู้ให้การสนับสนุน ให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ในกรณีที่คาดว่านักเรียนคิดและทำแล้วอาจเกิดผลเสียหาได้

นโยบายประการที่ 6 สนับสนุนการพัฒนาสุขภาพอนามัย การกีฬา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมความเป็นไทย และการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ในกระบวนการจัดการเรียน การสอน ต้องจัดให้มีผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ และการกีฬา ให้ผู้เรียนร่วมคิดหรือจัดให้มีคณะนักเรียนองค์กร นักเรียนเป็นผู้จัดทุกกิจกรรมต้องเน้นให้นักเรียน เรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งการอนุรักษ์ศาสนา ศิลปะ ทุกอย่างที่อยู่รอบตัว นักเรียน การจัดกิจกรรมต้องจัดแสดง นักเรียนด้วยกันเห็นว่าวิธีการใดที่จะนำให้พวกเขาเข้าใจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชุมชนที่เขาอาศัยอยู่ความผูกพันกับสถานศึกษาที่เขาเล่าเรียนอยู่อย่างไร และประการสำคัญที่ย้ำเน้นโดยการแยกให้ได้ว่าสิ่งใดถูกต้องควรทำ และสิ่งใดไม่ถูกต้องไม่ควร ทำรู้ผิดรู้ถูก รู้วิธีแก้ไขหาทางออกให้ได้ด้วยตนเองไม่เอาัดเอาเปรียบไม่เห็นแก่ตัวและพรรคพวก เน้นให้เขารู้ว่าสังคมเป็นของพวกเขา ซึ่งเขาจะต้องรับผิดชอบต่อสังคมของเขาที่ถูกต้องอย่างไร

นโยบายประการที่ 7 ส่งเสริมการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อให้เป็น พื้นฐานของการศึกษาวิชาชีพอย่างมีคุณภาพ และสนองต่อความต้องการกำลังคนในด้านนี้ ซึ่งมีความขาดแคลนเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว การศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความสำคัญ ต่อมนุษย์เราและประเทศชาติเราแม้แต่ต่างชาติมีการแข่งขันทางนี้กันอย่างกว้างขวาง และนับวัน จะยิ่งรุนแรงมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากการแข่งขันทั้งระบบสถานศึกษากลุ่มสถานศึกษาระดับชาติ และระดับโลก

นโยบายประการที่ 8 ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย จากการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา ทำให้ประชาชนทุกหมู่เหล่ามีความตื่นตัวมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในสถานศึกษามีการจัดตั้งชมรมประชาธิปไตยขึ้น เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาเข้าใจเรื่อง ประชาธิปไตย อย่างถูกต้องและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเน้นให้ครูอาจารย์เป็น แบบอย่างกับนักเรียน นักศึกษารวมทั้งให้สอดแทรกไว้ในการจัดการเรียนการสอนและให้ดำเนินการ ที่เป็นรูปธรรมโดยมี ผู้รู้และเข้าใจ ประชาธิปไตยให้คำแนะนำเพื่อให้นักเรียนนักศึกษาใช้ได้ อย่างถูกต้อง

นโยบายประการที่ 9 การพัฒนาระบบบริหารสถานศึกษาในเรื่องนี้กรมอาชีวศึกษา ได้พยายามส่งเสริมสนับสนุนดำเนินการด้านบริหารสถานศึกษาอย่างเต็มที่ เห็นได้จากการนำเอา ระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ (internet) และเทคโนโลยีเข้าช่วยในด้านการเรียนการสอนและการจัดการเช่น การนำเอาคอมพิวเตอร์มาจัดเก็บข้อมูลบางอย่าง มีเครือข่ายข้อมูลที่ติดต่อถึงกันได้อย่างรวดเร็วกว้างขวางและมีแนวโน้มที่ต้องปรับปรุงแก้ไข กฎระเบียบที่ไม่เอื้ออำนวย ปรับปรุงระบบการนิเทศทั้งในและนอกภายนอกสถานศึกษา ตรวจสอบติดตามอย่างจริงจังโดย ร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่มีลักษณะการทำงานเหมือนกัน จัดองค์กรให้เล็กลงแต่เพิ่มประสิทธิภาพ ให้มากยิ่งขึ้น ให้ความสำคัญแก่สถานศึกษาในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหาร ส่งเสริมด้าน

วิชาการ และด้านการวางแผนโดยคำนึงด้านคุณภาพ และปริมาณโดยประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนจากต่างประเทศให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีเครื่องมืออุปกรณ์และงบประมาณ

นโยบายประการที่ 10 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการติดตามและประเมินผลแผนงาน งานและโครงการเพื่อให้เกิดผลตามมาตรการวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างต่อเนื่องในการวิจัยและพัฒนาเป็นที่ยินดีที่ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากผู้บริหารทั้งระดับสถานศึกษา และระดับกรมอาชีวศึกษาที่ให้โอกาสแก่ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในด้านการศึกษาวจัยพัฒนา และเปิดโอกาสให้ ครู-อาจารย์ ได้จัดทำผลงานในการเลื่อนระดับตำแหน่งให้สูงขึ้น โดยการศึกษา ค้นคว้าทำแผนการสอนวิจัยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นประโยชน์โดยตรง ทั้งครูอาจารย์ผู้สอนนักเรียน และการพัฒนาการเรียนการสอน การบริหารที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง

นโยบายประการที่ 11 เร่งรัดปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องโดยส่งเสริมให้ครูอาจารย์ นักเรียนนักศึกษา และประชาชนเข้าใจในการบริการ การศึกษาในระดับต่าง ๆ สร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพ สร้างภาพพจน์ที่ดี สร้างความเข้าใจให้ตรงกันในแนวทางที่จะพัฒนาสถานศึกษารวมทั้งเผยแพร่ผลงานที่ได้มาตรฐานออกสู่สายตาประชาชนในทุกโอกาส กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายเพิ่มเติมให้กรมอาชีวศึกษาเป็นหลักสูตรระยะสั้นหลากหลายวิชาชีพ โดยสอนให้กับประชาชนทั่วไปหรือผู้ที่ตกงานต้องการความรู้ เพื่อนำไปประกอบอาชีพ ซึ่งจัดให้มีหลักสูตรระยะสั้น ที่ไม่ยากและสนับสนุนโดยจัดสอนให้วันหยุดหรือเวลาปิดภาคเรียน นอกจากนั้นการจัดให้บริการประชาชนและคิดค่าบริการไม่แพงมากนัก ให้ดำเนินการทุกรูปแบบ งานอย่างไรที่จัดเป็นเชิงธุรกิจแล้วได้เงินควรดำเนินการ และทำการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้ซึ่งเป็นการโฆษณาไปในตัวด้วย

กรมอาชีวศึกษาได้มีนโยบายให้ทุกสถานศึกษาปรับแผนเนื้อหาทางวิชาการและปฏิบัติงานโดยมีเป้าหมายให้เป็นรูปธรรม กล่าวคือ ให้สถานศึกษาขยายการศึกษาระบบทวิภาคีให้มากขึ้นสร้างงาน โดยให้นักเรียนนักศึกษา และมีงานทำมีรายได้โดยมอบหมายให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ติดต่อหางานให้นักเรียน และมีงานทำมีรายได้ โดยมอบหมายให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ติดต่อหางานให้นักเรียน นักศึกษาทำให้นักเรียน นักศึกษาแสดงฝีมือสอนให้รู้จักคิดเป็น แก้ไขปัญหาได้ สร้างงานให้จนเป็นที่ต้องการของชุมชน ส่วนในเรื่องของการสอนให้ครูอาจารย์ปรับวิธีการสอนในภาคทฤษฎี โดยให้สอนและสรุปเป็นบท ๆ เน้นเนื้อหาถ้าเป็นความคิดรวบยอด (concept) เลิกการสอนแบบท่องจำสอนให้รู้จักคิดสิ่งประดิษฐ์ของคนรุ่นใหม่ ให้ลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน นักศึกษา เนื่องจากครูอาจารย์ดูแลไม่ทั่วถึง ให้ครูอาจารย์หันมาสนใจเอาใจใส่ดูแลนักศึกษาอย่างทั่วถึง สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ครู - อาจารย์ จะต้องเป็นทั้งครูผู้สอนและเป็นทั้งครูที่ปรึกษาที่ดีมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ครู - อาจารย์ จะต้องเป็นทั้งครูผู้สอนและเป็นทั้งครูที่ปรึกษาที่ดี มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ครู - อาจารย์ ควรหันมา

สนใจที่จะนำเอาหลักจิตวิทยามาใช้กับนักเรียนนักศึกษาอย่างเหมาะสมตามกาลเวลา ครู – อาจารย์ ที่มีชั่วโมงการสอนมากควรสร้างผลผลิตให้มาก โดยให้นักเรียนทุ่มเทกับงานผลิตจะได้ไม่มีเวลาไปทำสิ่งที่ไม่ดี ไม่งาม ประการสุดท้ายที่มอบให้สถานศึกษาทำคือ การ ตั้งกลุ่มจำหน่ายผลผลิตที่เกิดจากฝีมือนักเรียนให้มีการประชาสัมพันธ์ให้รู้แหล่งผลิต

อย่างไรก็ตามผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารอาชีวศึกษาจะต้องเอาประสบการณ์ที่มีอยู่นามาใช้ในเด็กเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน เพราะการสร้างบุคคลที่อยากรู้ อยากเห็นให้คิด เป็นจัดการแก้ปัญหาเป็น ต้องเป็นบุคคลที่มีความพิเศษมากกว่าคนอื่น ๆ เนื่องจากต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์รวมทั้งการให้เทคโนโลยีที่ทันสมัยให้ได้ จะช่วยให้การทำงานง่ายขึ้น และเชื่อว่าหากทุกคนในองค์กรอาชีวศึกษาได้ตั้งใจทำจริง ๆ แล้วย่อมไม่เกินความสามารถอย่างแน่นอน การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลง เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นสามารถทำได้หลายวิธีแต่การเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าจะช่วยให้องค์กรเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพเพราะได้กระทำอย่างมีแผน มีขั้นตอน และเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร ทำที่ไหน ใครเป็นผู้รับผิดชอบ ใช้งบประมาณเท่าใด จะแล้วเสร็จเมื่อใดและผลที่ได้จะตรงตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่สำหรับการบริหารงานโดยยึดหลักทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้ยกตัวอย่างมาส่วนหนึ่งนับได้ว่ามีส่วนช่วยให้ผู้บริหารมีแนวทางและวิธีการรวมทั้งประสบการณ์ทำงานของตนเองมาใช้ในการพัฒนาองค์กรของตนให้ดีขึ้น

วิทยาลัยการอาชีพหนองแค

1. ประวัติของวิทยาลัยการอาชีพหนองแค

วิทยาลัยการอาชีพหนองแค อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ก่อตั้งเมื่อ 18 มิถุนายน 2540 ตามประกาศการจัดตั้งของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่เลขที่ 39 หมู่ 8 ตำบลหนองโรง อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ในเนื้อที่ 70 ไร่ 1 งาน 92 ตารางวา มีระยะห่างจากสระบุรี 20 กิโลเมตร

พื้นที่ดังกล่าวเดิมที่เป็นของเอกชน (มรว.จวง สนิทวงศ์) บริจาคให้เป็นธรณสงฆ์ วัดลำบัว ศรีปทุม โดยการประสานงานขอที่ดินโดย นายสมชาย สุนทรวัฒน์ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรสหกรณ์ พระครูวิธานสรคุณ เจ้าอาวาสวัดลำบัว นายวิโรจน์ ผาสุขติ อดีตศึกษาธิการอำเภอหนองแค นายสายบัว บุญจันทร์ นายบุญธรรม เกตุคง ได้เข้าพบ มล.นวลใจ ทศนบรรจง และ มล.แสงจันทร์ สนิทวงศ์ ผู้ดูแลที่ดิน เพื่อขอให้อนุเคราะห์ที่ดินทำการก่อสร้างวิทยาลัยการอาชีพ ประจำอำเภอตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ต่อไป

วิทยาลัยฯ เปิดทำการสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ทั้งภาคปกติ และภาคสมทบ โดยทำการสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ ดังนี้

งานยานยนต์ งานไฟฟ้ากำลัง งานอิเล็กทรอนิกส์ งานซ่อมบำรุง งานบัญชี งานคอมพิวเตอร์ธุรกิจ งานเครื่องเคลือบดินเผา งานติดตั้งและบำรุงรักษา งานการจัดการทรัพยากรมนุษย์ เป็นหลัก

นอกจากนี้ยังตอบสนองการเรียนระยะสั้นโครงการฝึกอาชีพให้ประชาชน เช่น ช่างรถยนต์ ช่อมอเตอร์ไซค์ไฟฟ้า วาดน้ำ งานศิลปประดิษฐ์ งานโภชนาการ เป็นต้น

ในปีการศึกษา 2548 วิทยาลัยฯ มีผู้บริหาร 3 คนคือ นายนันทพงศ์ ยอดทอง เป็นผู้อำนวยการ นายเอกชัย นาคอร่วม รองผู้อำนวยการ นายสุภชัย จันทระเกตุ รองผู้อำนวยการ และมีคณาจารย์ 26 คน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน 15 คนและนักศึกษา 1,117 คน

2. วิสัยทัศน์ พันธกิจ ของวิทยาลัยการอาชีพหนองแค

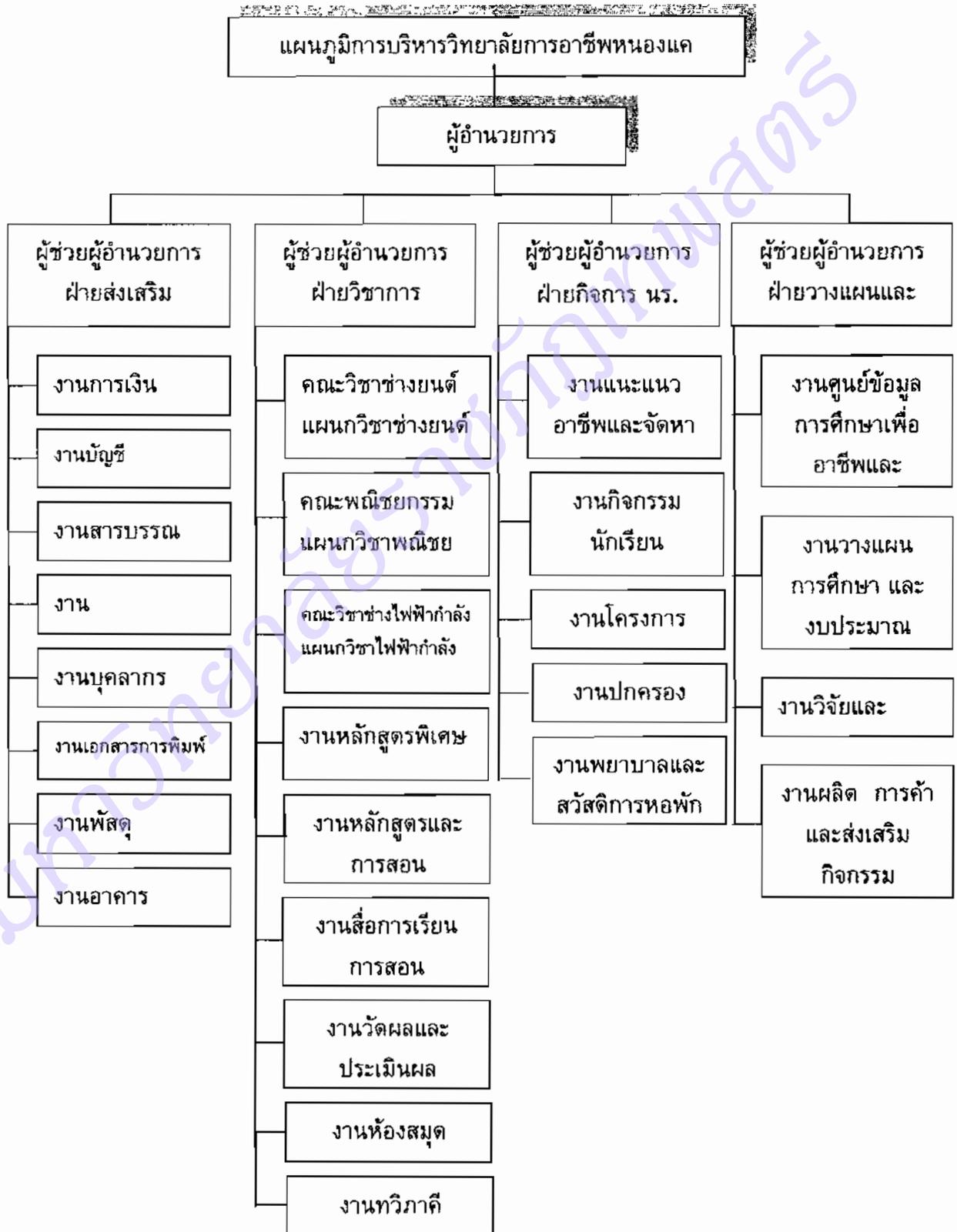
วิทยาลัยการอาชีพหนองแค สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 4 (ลพบุรี – สระบุรี) ได้ให้วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของวิทยาลัยการอาชีพหนองแคไว้ดังนี้

วิสัยทัศน์ เป็นสถานศึกษาที่มุ่งในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความเป็นเลิศทางวิชาชีพสร้างคุณภาพในการผลิตกำลังคนตั้งแต่ระดับกึ่งฝีมือ ฝีมือเทคนิคและเทคโนโลยี ให้มีคุณภาพมาตรฐานสากลสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเป็นความต้องการของตลาดแรงงาน

พันธกิจ 1. ผลิตและพัฒนากำลังคนด้านอาชีวศึกษาตั้งแต่ระดับกึ่งฝีมือและฝีมือให้มีความรู้ความสามารถชำนาญในวิชาชีพได้มีมาตรฐานคุณภาพตรงตามความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจ 2. จัดอบรมอาชีพให้แก่ประชาชนอย่างเสมอภาคและทั่วไประเพิ่มโอกาสและการเรียนรู้และการฝึกอบรมวิชาชีพของทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิตให้มีความต่อเนื่องหลากหลาย สามารถตอบสนองผู้เรียนได้ทุกคน 3. ให้บริการวิชาการให้แก่ชุมชนส่งเสริมพัฒนา นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางอาชีพให้มีความสำคัญในการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้แสวงหาความร่วมมือพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ทางอาชีพ

3. โครงสร้างการบริหารงานของวิทยาลัย และขอบข่ายการบริหารงาน

วิทยาลัยการอาชีพหนองแค จัดระบบการบริหารแบ่งเป็นฝ่ายงานตามผังบริหารมี 4 ฝ่าย ประกอบด้วย ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้ช่วยผู้อำนวยการ (ปัจจุบันใช้รองผู้อำนวยการ) 4 ฝ่าย คือ ส่งเสริมการศึกษา มีงานในผังบริหาร 8 งาน วิชาการ มีงานในผังบริหาร 3 คณะวิชา 6 งานในผัง กิจการนักศึกษา มีงานในฝ่าย 5 งาน และ วางแผนการศึกษา มีงานในผังบริหาร 4 งาน

ภาพ 2 แสดงโครงสร้างและขอบข่ายการบริหารวิทยาลัยการอาชีพหนองแค จังหวัดสระบุรี
ที่มา : (แผนปฏิบัติการวิทยาลัยฯ ประจำปีการศึกษา, 2547)

การบริหารงานด้านการบริหารของวิทยาลัยการอาชีพหนองแค

1. ความหมายของการบริหารงานด้านการบริการ

บรรจบ เสริมทอง (2534 , หน้า 18) กล่าวว่างานบริการ คือ งานที่เกิดขึ้นมาเพื่อเสริมงานวิชาการและงานปกครอง ให้มีประสิทธิภาพ มากขึ้นโดยกำหนดงานที่มีส่วนส่งเสริมนักเรียน ส่งเสริมการเรียนการสอน เสริมสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ดูแลสวัสดิภาพของครู อาจารย์ นักเรียน นักการภารโรง ตลอดจนการจัดสวัสดิการให้บุคลากรในโรงเรียน จะเห็นว่าเป็นงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายในโรงเรียนเป็นส่วนที่จะเสริมสร้างโรงเรียนให้คงนามมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับยิ่งขึ้น ก่อนที่จะลงมือทำงานในบริการใดก็ตาม จะต้องศึกษาธรรมชาติของงานนั้นๆ ซึ่งมีความละเอียดอ่อนแตกต่างกัน แต่การศึกษาควรมีขั้นตอนการบริหารงานโดยภาพรวมดังนี้ 1. สำรวจข้อมูล 2. วางแผน 3. จัดบุคลากรดำเนินงาน 4. ติดตามและควบคุม 5. การปรับปรุงและพัฒนางาน

การสำรวจข้อมูลก่อนลงมือทำงานเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งเปรียบเสมือนเข็มทิศในการเดินทาง หากไม่ทราบข้อมูลที่แท้จริงแล้ว ทิศทางของการทำงานย่อมผันแปรไปได้ เมื่อทราบข้อมูลที่แท้จริงแล้ว ควรกำหนดแผนงาน งบประมาณ วิธีการทำงานที่เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ได้อย่างรัดกุมย่อมทำให้งานนั้นบรรลุความสำเร็จ มีประสิทธิภาพมากกว่าการทำงานอย่างไม่มีแผนงาน หรือการทำงานที่เลื่อนลอยเพื่อผิ้น

การจัดบุคลากรดำเนินงานเป็นอีกจุดหนึ่งที่ต้องพิจารณาอย่างเหมาะสม เพราะบุคลากร แต่ละคนจะมีความสามารถ ความรับผิดชอบแตกต่างกัน ถ้าได้ศึกษาได้วิเคราะห์อย่างลึกซึ้งและมอบหมายงานให้เหมาะสมกับบุคคลแล้วความสัมฤทธิ์ผลในการดำเนินงานด้านบริการจะมีสูงขึ้น

การติดตามและควบคุมงานอย่างสม่ำเสมอเป็นส่วนหนึ่งที่จะผลักดันให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีและเป็นส่วนให้เกิดการปรับปรุงพัฒนางานด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การบริหารงานบริการมีขอบเขตงาน ดังนี้

การวางแผนงานบริการ อุทัย บุญประเสริฐ (2532, หน้า 14) กล่าวว่า การวางแผนคือเครื่องมือที่มีความสำคัญยิ่งของการบริหารที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ถือได้ว่าเป็นงานตั้งแต่เริ่มแรกและเป็นงานต่อเนื่อง โดยตลอดในกระบวนการบริหารและการจัดการของหน่วยงานหรือของระบบการบริหารองค์การทั้งระบบการวางแผนถือว่าเป็นกรรมวิธีในการทำงานให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และจะเป็นกระบวนการแรกสุดของการทำงานซึ่งแผนที่ดีจะต้องประกอบด้วยข้อมูลสภาพปัจจุบัน อุปสรรคปัญหาพร้อมทั้ง ความต้องการเพื่อจะได้เป็นองค์ประกอบในการวางแผนงานบริการให้ตรงตามความต้องการของบุคลากรในหน่วยงานนั้น

2. ขอบข่ายของ การบริหารงานด้านการบริการ

ประพันธ์ สุริหาร (2533, หน้า 17) กล่าวว่า การบริหารงานบริการ ถือว่าเป็นเทคนิคการจัดการ และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานฝ่ายบริการของโรงเรียนที่จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนการสอน ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีหลักทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการบริหารที่สำคัญ

3. การจัดบริการน้ำดื่ม น้ำใช้

3.1 ความหมายของการจัดบริการน้ำดื่ม น้ำใช้

รวีวรรณ ชุมชัย (2536, หน้า 32) กล่าวว่า น้ำเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนและบุคลากรทุกคนที่ต้องใช้ดื่ม ใช้ทำความสะอาด ซึ่งทางโรงเรียนต้องให้ความสนใจและเอาใจใส่ให้มากที่สุด เพราะน้ำมีคุณสมบัติอยู่ข้อหนึ่งคือ การละลายสิ่งต่าง ๆ ทั้งเชื้อโรค แบคทีเรียและความสกปรกต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยการจัดการน้ำดื่ม น้ำใช้ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่ทางโรงเรียนควรทราบและเข้าใจเอาไว้เพื่อนำไปจัดบริการแก่นักเรียนทั้งบุคลากรทุกฝ่ายการบริการน้ำดื่ม น้ำใช้โรงเรียนต้องจัดบริการน้ำดื่ม น้ำใช้ โดยคำนึงถึงคุณภาพของน้ำและความพอเพียงในด้านปริมาณรวมทั้งวิธีการจัดระบบการใช้น้ำและให้แนวทางการพิจารณา ดังนี้คือ 1) การสำรวจสภาพและคุณภาพของน้ำดื่ม น้ำใช้ 2) การบริการน้ำดื่ม น้ำใช้ที่เหมาะสมและอุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวก 3) การบริการน้ำดื่ม น้ำใช้พอเพียงตลอดเวลา 4) มีวิธีการจัดระบบการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด

ยุพดี วิยคุณา (2542, หน้า 3) กล่าวถึงความหมายของน้ำดังนี้ ในโลกนี้มีประมาณ 1.5 พันล้านลูกบาศก์กิโลเมตร เป็นปริมาณน้ำที่อยู่ในมหาสมุทรน้ำแข็งที่ขั้วโลก ขาว น้ำแข็ง ทะเลสาบ แม่น้ำ น้ำใต้ดิน และในบรรยากาศ ส่วนมากที่สุดเป็นน้ำเค็มร้อยละ 97.5 ขณะที่น้ำจืดเป็นทรัพยากรธรรมชาติปริมาณจำกัดเพียงร้อยละ 2.5 เท่านั้น น้ำจืดส่วนใหญ่ยังเป็นน้ำแข็งที่ขั้วโลก และธารน้ำแข็งร้อยละ 75 เป็นน้ำใต้ดินร้อยละ 22.5 จะเหลือเพียงร้อยละ 0.34 ของน้ำจืด หรือประมาณ 119,000 ลูกบาศก์กิโลเมตร ที่เป็นน้ำผิวดิน ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง ทะเลสาบ และหนองบึง ซึ่งมนุษย์นำมาใช้สอยในประเทศไทย โดยเฉลี่ยมีปริมาณน้ำฝน 800,000 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี จะสูญหายไปด้วยการระเหย การซึมลงใต้ดิน การคายระเหยโดยพืช ที่เหลือเป็นน้ำที่ไหลออกสู่ทะเล ประมาณ 219,000 ล้านลูกบาศก์เมตร เมื่อรวมกับน้ำในชั้นใต้ดิน จะเป็นน้ำที่สามารถนำมาใช้ได้โดยการกักเก็บและสูบขึ้นมาประมาณ 230,000 ล้านลูกบาศก์เมตร

3.2 ความสำคัญของการจัดบริการน้ำดื่ม น้ำใช้

ยุพดี วิยคุณา (2542, หน้า 10) กล่าวว่าน้ำดื่ม น้ำใช้ (water supply) ต้องเป็นน้ำที่สะอาดปลอดภัยและมีให้อย่างเพียงพอ โดยให้ข้อเสนอแนะในการทำให้น้ำสะอาด ดังนี้

1. การกลั่น น้ำกลั่นถือว่าเป็นน้ำที่สะอาดที่สุด ทำได้โดยการทำให้น้ำกลายเป็นไอ แล้วไปกระทบกับความเย็น ใอน้ำจะกลั่นตัวเป็นหยดน้ำ เป็นวิธีการที่สิ้นเปลืองใช้กันมากเฉพาะกิจการที่ต้องการน้ำที่สะอาดจริง ๆ เท่านั้น เช่น การแพทย์ เกษษกรรม

2. การต้ม น้ำที่ต้มให้สะอาดเดือนนาน 15 นาที สามารถฆ่าเชื้อโรคให้ตายได้ วิธีนี้เหมาะที่จะใช้ภายในครอบครัวหรือส่วนบุคคลเท่านั้น

3. การกรอง เป็นวิธีการทำให้น้ำสะอาด สามารถลดจำนวนเชื้อโรคลงได้ถึงร้อยละ 95-99 ซึ่งนิยมใช้กันทั่วไปในกิจการประปา วิธีการทำได้ 2 แบบคือ

3.1 เครื่องกรองช้า (slow sand filter) เป็นการกรองโดยใช้น้ำไหลผ่านทรายอย่างช้า ๆ

3.2 เครื่องกรองเร็ว (rapid sand filter) เครื่องกรองแบบนี้มีลักษณะคล้ายเครื่องกรองช้า แต่วิธีการกรองแบบนี้มีอัตราการกรองสูงเร็ว

4. การใช้ยาทำลายเชื้อโรค ยาฆ่าเชื้อโรคที่นิยมใช้มีหลายชนิด

4.1 ด่างทับทิม สามารถทำลายเชื้อโรคที่นิยมใช้มีหลายชนิด

4.2 ทิงเจอร์ไอโอดีนชนิดที่ใช้ใส่ผลสด ใช้ฆ่าเชื้อโรคในน้ำขนาด 2 หยดต่อน้ำ 1 ลิตร ทิ้งไว้เป็นเวลา 30 นาที แล้วจึงนำไปบริโภค

4.3 คลอรีน สามารถทำลายเชื้อโรคได้ทุกชนิด และนิยมใช้กันมาก คลอรีนที่นิยมใช้อยู่ในรูปของสารประกอบคลอรีน เช่น ผงคลอรีน เมื่อจะทำการฆ่าเชื้อโรคในน้ำจะต้องนำเอาผงคลอรีนมาละลายในน้ำจำนวนน้อย ๆ เสียก่อน แล้วจึงเอาสารละลายที่ได้นี้ไปใช้กับน้ำที่ต้องการอีกทีหนึ่ง

3.3 ขอบข่ายของการจัดบริการน้ำดื่มน้ำใช้

ณรงค์ ณ เชียงใหม่ (2530, หน้า 12) กล่าวว่า เนื่องจากสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในน้ำนั้นถ้ามีจำนวนมาก ๆ เกินมาตรฐานแล้ว ก็จะทำให้เกิดอันตรายและไม่น่าบริโภคอาจเกิดความเจ็บไข้ได้ป่วย และถึงแก่ชีวิตในที่สุด สถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจึงได้พยายามศึกษาค้นคว้าและได้ให้ข้อเสนอแนะในการเก็บหรือรวบรวมน้ำไว้ใช้ประโยชน์เพราะถือว่าน้ำมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลก

ในการจัดบริการน้ำดื่มน้ำใช้ในแนวคิดของกิตติกานต์ อิศระ (2550, หน้า 16, 17, 31, 35, 48, 49, 52, 53, 73) กล่าวว่า ปัจจุบันแม้ว่าน้ำในบ้านเราจะได้ผ่านการกรอง และการควบคุมคุณภาพตามมาตรฐานขององค์การอนามัยโลก เช่นเดียวกับประเทศอื่นแล้วก็ตาม แต่ทุกบ้านก็มักจะมีเครื่องกรองน้ำไว้ใช้ ทั้งนี้ก็เพื่อความสบายใจว่าเครื่องกรองจะช่วยขจัดโลหะหนักและสารเคมีอื่น ๆ ที่อาจตกค้างหลงเหลือปนมากับน้ำ เครื่องกรองที่มีขายอยู่ทั่วไปสามารถแยกประเภทได้ดังนี้

1. เครื่องกรองที่ใช้ไส้คาร์บอนหรือถ่านกัมมันต์ เครื่องกรองแบบนี้จะช่วยกำจัดคลอรีน ยาฆ่าแมลง สารอินทรีย์ บางชนิด และโลหะหนัก เช่น ตะกั่ว แต่ไม่สามารถกรองฟลูออไรด์และไนไตรต์ได้

2. เครื่องกรองแบบที่ใช้ประจุอโอน ใช้ขจัดทองแดง ตะกั่ว ฟลูออไรด์ และไนเตรตได้แต่ใช้กรองคลอรีนและสารอินทรีย์ไม่ได้ เครื่องกรองแบบนี้ไม่เหมาะกับน้ำประปา

3. เครื่องกรองน้ำระบบบอสมอซิสย้อนกลับ น้ำที่กรองแล้วจะผ่านเยื่อกรองอีกชั้นหนึ่ง เพื่อขจัดสารเคมีและแร่ธาตุทุกชนิดออกหมด รวมทั้งแคลเซียมและแมกนีเซียมซึ่งมีประโยชน์ต่อร่างกายและทำให้น้ำมีรสชาติที่น่าดื่ม

น้ำที่กรองด้วยวิธีนี้จะต้องนำมาใช้ให้หมดทันที หากไม่หมดควรแช่ตู้เย็นเอาไว้ใช้ภายใน 24 ชั่วโมงเพราะหากปล่อยทิ้งไว้ข้างนอกน้ำที่ไม่มีคลอรีนจะทำให้แบคทีเรียเจริญเติบโตได้รวดเร็ว

อย่างไรก็ตามหากจะเลือกซื้อเครื่องกรองก็ควรดูให้เหมาะสมกับการใช้งาน และสภาพของน้ำที่ใช้อยู่ หากน้ำประปามีกลิ่นคลอรีน วิธีกำจัดกลิ่นก่อนนำไปบริโภค คือ ต้องรองใส่โอ่งหรือภาชนะมีฝาปิด ทิ้งไว้ประมาณ 1 ชั่วโมงก่อนนำมาใช้ กลิ่นคลอรีนจะจางหายไป ในกรณีที่เปิดน้ำประปาจากก๊อกแล้วมีตะกอนขุ่นหรือมีสารแขวนลอยเล็ก ๆ กระจายอยู่ในน้ำให้เปิดน้ำทิ้งไว้สักครู่จนกว่าน้ำจะใส จึงค่อยนำไปใช้

ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตอุตสาหกรรมหรือบริเวณที่มีการจราจรคับคั่ง ไม่ควรรองน้ำฝนไว้ดื่ม เพราะน้ำฝนอาจมีสารปนเปื้อนที่ตกค้างในอากาศ แหล่งน้ำธรรมชาติบางแห่งอาจมีระดับฟลูออไรด์สูงซึ่งส่งผลให้เด็ก ๆ เป็นโรคฟันตกกระ น้ำที่ปนเปื้อนสารตะกั่ว ซึ่งได้มาจากท่อไอเสียรถยนต์หากสะสมในเด็กจะทำให้มีปัญหาเรื่องการเรียนรู้ มีพฤติกรรมก้าวร้าวไม่สามารถควบคุมกล้ามเนื้อแขนขาได้ทำลายระบบประสาทอย่างถาวร และหยุดยั้งการเจริญเติบโตในที่สุด

จากการศึกษาพบว่าผู้ที่ดื่มกาแฟจัด ประมาณวันละ 5-6 ถ้วย จะเพิ่มความเสี่ยงในการเป็นโรคหัวใจ สตรีที่ดื่มกาแฟเป็นประจำวันละ 3 - 4 ถ้วย จะมีความเสี่ยงสูงต่อการเป็นโรคกระดูกพรุน ภายหลังหมดประจำเดือนและเข้าสู่วัยสูงอายุ

จากการศึกษาพบว่ากาแฟดื่มหรือที่ชงแบบให้น้ำเดือดดื่มผ่านผงกาแฟจะยิ่งเพิ่มอัตราเสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจมากยิ่งขึ้นไปอีกการดื่มกาแฟอาจกระตุ้นให้เกิดการปวดศีรษะแบบไมเกรน การดื่มกาแฟและเครื่องดื่มที่มีกาเฟอีนผสมอยู่ ก่อให้เกิดความเครียดมากขึ้นการดื่มกาแฟทำให้ระดับคอเลสเตอรอลในเลือดเพิ่มสูงขึ้น

ในกาแฟไม่ได้มีสารกาเฟอีนเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีสารอื่น ๆ ที่มีผลต่อร่างกายอีกประมาณ 300 ชนิด ในจำนวนนี้มีเพียงสารในอาซินเพียงชนิดเดียวที่มีคุณค่าทางโภชนาการเมื่อดื่มกาแฟจะทำให้หัวใจเต้นเร็วขึ้น และความดันโลหิตสูงขึ้นเล็กน้อย แต่การดื่มกาแฟจะไม่ทำให้เกิดโรคความดันโลหิตสูง หากดื่มไม่เกินวันละ 2 ถ้วยกาแฟกระตุ้นการหลั่งของน้ำย่อยในกระเพาะผู้เป็นโรคกระเพาะควรหลีกเลี่ยงผู้ที่เป็นโรคนอนไม่หลับควรงดดื่มกาแฟ

เมื่อตื่นนอนในตอนเช้า การดื่มน้ำสัก 1-2 แก้ว จะช่วยไม่ให้ท้องผูก คนส่วนใหญ่พบว่า การได้ดื่มน้ำอุ่นหรือน้ำชาร้อน ๆ ในตอนเช้าจะทำให้ถ่ายอุจจาระได้สะดวกยิ่งขึ้น การดื่มน้ำมาก ๆ จะทำให้กากอาหารที่เคลื่อนตัวไปถึงลำไส้ใหญ่มีน้ำมากขึ้น ผู้ที่มีปัญหาท้องผูกบ่อย ๆ ควรดื่มน้ำอย่างน้อยวันละ 8 แก้ว ถ้าไม่แน่ใจเกี่ยวกับความสะอาดของน้ำ ควรต้มก่อนนำไปดื่ม การดื่มน้ำมาก ๆ นอกจากจะทำให้ปากชุ่มชื้นอยู่เสมอแล้ว ยังลดกลิ่นปากได้อีกด้วย

มีการวิจัยพบว่าประชากรที่อยู่ในท้องถิ่นที่ใช้น้ำอ่อนมีอัตราการเสียชีวิตจากโรคหัวใจสูงเป็น 2 เท่าของประชากรที่อยู่ในท้องถิ่นที่ใช้น้ำกระด้าง ผู้ที่มีประวัติเคยเป็นโรคนี้มาก่อนจะมีโอกาสเป็นได้อีก วิธีป้องกันที่ดีที่สุดคือดื่มน้ำมาก ๆ อย่างน้อยวันละ 2 ลิตร เมื่อเป็นหวัด ควรดื่มน้ำให้มาก เพราะน้ำจะช่วยให้เสมหะไม่เหนียวและทำให้ไข้ลดลง การกลั้วคอบ่อย ๆ ด้วยน้ำเกลือจะช่วยบรรเทาอาการเจ็บคอ

หากคุณเป็นโรคเกาต์ ควรดื่มน้ำมาก ๆ อย่างน้อยวันละ 2 ลิตร หลีกเลี่ยงเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ทั้งหลายรวมทั้งอาหารที่มีพิวรีนสูง เช่น ปลาซาร์ดีน สัตว์ทะเล และเครื่องในสัตว์ เป็นต้น หากคุณเป็นโรคกระเพาะอาหารและลำไส้อักเสบควรดื่มน้ำสะอาดให้มาก เพื่อทดแทนของเหลวที่สูญเสียไป

ปัจจุบันน้ำดื่มบรรจุขวดมักเป็นที่นิยมเพราะสะดวก รวดเร็ว หาซื้อได้ง่าย เหมาะกับวิถีชีวิตที่รีบเร่งและไม่ค่อยจะมีเวลา น้ำดื่มบรรจุขวดแบ่งได้เป็น 3 ชนิด คือ 1. น้ำดื่มธรรมดา ได้มาจากแหล่งน้ำคุณภาพดี ผ่านการกรองด้วยชั้นถ่านเพื่อดูดกลิ่นและผ่านเรซินเพื่อลดการกระด้างแล้ว จึงนำไปผ่านแสงอัลตราไวโอเล็ตหรือก๊าซโอโซน เพื่อฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ 2. น้ำบริสุทธิ์ เป็นน้ำที่ผ่านกระบวนการกลั่นแล้วแยกเอาเกลือแร่ที่ปนเปื้อนออกจึงทำให้น้ำชนิดนี้ไม่มีรสชาติ 3. น้ำธรรมชาติ เป็นน้ำที่ได้จากแหล่งน้ำใต้ดิน เช่น น้ำแร่ น้ำบ่อ น้ำพุ จากนั้นนำไปผ่านกระบวนการฆ่าเชื้อและทำให้มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับน้ำที่ได้จากแหล่งจริงมากที่สุด

ดังนั้นทุกคนจะต้องบริโภคน้ำและใช้น้ำอย่างรู้คุณค่าและรู้ถึงกระบวนการสร้างสุขอนามัยและใช้น้ำอย่างรู้คุณสมบัติและประโยชน์อย่างแท้จริง

4. การจัดบริการโภชนาการ

4.1 ความหมายของการจัดบริการโภชนาการ

บุญสม มาร์ติน (2535, หน้า 41) กล่าวว่า การจัดอาหารให้แก่นักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะนอกจากนักเรียนจะได้รับประทานอาหารที่ถูกลักโภชนาการแล้ว ยังเป็นการฝึกให้นักเรียนเป็นผู้มีวัฒนธรรมและมารยาทในการรับประทานอาหารอีกด้วย ในการบริการโภชนาการนั้นจะต้องคำนึงถึงการจัดสถานที่จำหน่าย และรับประทานอาหาร การมีครูโภชนาการหรือผู้ที่รับผิดชอบ ซึ่งอาจจัดในรูปของคณะกรรมการโภชนาการ ซึ่งรับผิดชอบการจัดบริการโภชนาการให้แก่นักเรียนการควบคุมคุณภาพและราคาอาหาร ตลอดจนการให้ความรู้และการสร้างสุขนิสัยที่ดีเกี่ยวกับโภชนาการ บริการโภชนาการอาหาร หมายถึง การระมัดระวังเอาใจใส่ในการปฏิบัติเกี่ยวกับอาหารที่บริโภคนั่นเองรวมทั้งการสุขภาพเกี่ยวกับอาหาร ได้แก่ การ

จัดสถานที่ในการเตรียมอาหารสถานที่รับประทานอาหารความสะอาดเกี่ยวกับอาหารตลอดจน การรู้จักหลักในการบริโภคอาหารการเลือกอาหารรับประทานและป้องกันมิให้อาหารได้สัมผัส (contaminate) กับพาหะนำโรคหรือตัวเชื้อโรคโดยตรง

4.2 ความสำคัญของการจัดบริการโภชนาการ

บุญสม มาร์ติน (2535, หน้า 42) กล่าวว่า การสุขาภิบาลอาหาร เป็นการ ป้องกันมิให้อาหารเป็นต้นเหตุของความเจ็บป่วยแก่ผู้บริโภค โดยการทำอาหารให้ปลอดภัย และเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภค โดยไม่ก่อให้เกิดโทษและอันตรายแม้แต่เล็กน้อย การจัดบริการ อาหารกลางวันมีประโยชน์อย่างมากแก่นักเรียน ควรที่โรงเรียนจะจัดบริการด้านนี้อย่างยิ่ง เมื่อ โรงเรียนจัดบริการอาหารกลางวัน นักเรียนก็จะได้รับความสะอาด นักเรียนบางคนต้องนำอาหารไป รับประทานที่โรงเรียน ทางโรงเรียนก็จะจัดสถานที่ไว้ให้ หรือนักเรียนบางคนฐานะยากจน ไม่มีอาหารกลางวันไปรับประทาน และไม่มีเงินซื้อจึงไม่ได้รับประทานอาหารกลางวันทาง โรงเรียน อาจช่วยเหลือให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวัน โดยไม่ต้องซื้อแต่ต้องช่วยเหลือ งบประมาณของ โรงเรียนหรือจัดหาเงินทุนมาช่วยเหลือนักเรียนที่ยากจน เพื่อให้ได้รับประทานอาหารกลางวัน ถ้าหากทางโรงเรียนไม่สามารถจัดบริการอาหารกลางวันเองได้ก็ควรให้คนอื่นเข้ามาขายในโรงเรียน โดยทางโรงเรียนควบคุมดูแลในเรื่องความสะอาดของอาหาร ราคา คุณภาพและต้องเป็นอาหาร ที่มีประโยชน์ไม่มีสารพิษเจือปน เป็นต้น

จันทร์นา สงวนรุ่งวงศ์ (2550, หน้า 2) กล่าวว่า ปัจจุบันผู้ประกอบการผลิต อาหารนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสุขาภิบาลอาหารและผลิตอาหารตามหลักเกณฑ์วิธีการ ที่ดี (good manufacturing practice) ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข 2543 เรื่องวิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต และเก็บรักษาอาหาร หรือเรียกสั้น ๆ ว่า จีเอ็มพี

สัญลักษณ์ทั่วไป หรือ หลักการผลิตอาหารตามหลักการที่ดีตามกฎหมายซึ่งมี เกณฑ์การควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์อาหารให้ปลอดภัยตามมาตรฐาน 5 ข้อ ดังนี้

1. สถานที่ตั้งและอาคารผลิตต้องอยู่ในบริเวณที่ไม่ทำให้อาหารที่ผลิตเกิดการปนเปื้อนได้ง่ายส่วนอาคารผลิตต้องออกแบบและก่อสร้างให้สะดวกต่อการบำรุงรักษา และการปฏิบัติงาน อีกทั้งสามารถป้องกันสัตว์และแมลงไม่ให้เข้ามาในอาคาร เพราะอาจจะทำให้อาหารที่ผลิตเกิดการปนเปื้อนได้ เครื่องจักร เครื่องมือ และอุปกรณ์ มีปริมาณเพียงพอต่อการ ใช้งาน ง่ายต่อการทำความสะอาด และมีการป้องกันการปนเปื้อน

2. การควบคุมกระบวนการผลิตมีความปลอดภัยทุกขั้นตอนตั้งแต่วัตถุดิบ การเตรียมขั้นตอนระหว่างการผลิต การแปรรูป และการบรรจุ

3. การสุขาภิบาล จัดเตรียมและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามหลักสุขาภิบาลที่ดี เช่น การปรับคุณภาพน้ำ ทั้งน้ำในโรงงานและน้ำที่เป็น ส่วนผสมอาหาร การดูแลห้องน้ำ ห้องส้วม อ่างล้างมือ สบู่ ผ้าเช็ดมือ โดยเตรียมให้เพียงพอ สำหรับผู้ใช้งาน สะอาด ถูกสุขลักษณะ และที่สำคัญต้องอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ นอกจากนี้ต้อง

มีภาชนะรองรับขยะมูลฝอย การกำจัดขยะ และระบบระบายน้ำตามเหมาะสม รวมทั้งมีมาตรการป้องกันและกำจัดหนู แมลง และสัตว์พาหนะนำโรคต่าง ๆ

4. การบำรุงรักษาและทำความสะอาด ตู้แลและทำความสะอาดบริเวณสถานที่ผลิตอาหาร เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอาหาร สม่ำเสมอ เพื่อให้อาหารที่ผลิตมีความปลอดภัย

5. บุคลากรและสุขลักษณะผู้ปฏิบัติงานต้องไม่เป็นโรคติดต่อปฏิบัติตนถูกสุขลักษณะและมีความรู้ทั่วไปในการผลิตที่ดี เหมาะสม เช่น แต่งกายตามสุขลักษณะที่ดี โดยสวมเสื้อคลุม และสวมหมวกคลุมผม เป็นต้น

4.3 ขอบข่ายของการจัดบริการโภชนาการ

สุวิมล กิรติพิบูล (2544 ,หน้า 5) กล่าวว่าในปัจจุบันโรงอาหารหลายแห่ง ทำกิจกรรม 5 ส. ควบคู่ไปกับหลักการผลิตอาหารที่ดีตามกฎหมาย จะทำให้เกิดผลดีหลายอย่าง คือ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาดถูกสุขลักษณะ เพราะมีมาตรฐานควบคุม จัดระเบียบ การผลิตอาหาร เครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์การผลิตและการสุขาภิบาล สะอาดสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไปจากบริเวณผลิตอาหาร จัดวางเครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้สะดวกหยิบใช้และทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดสุขลักษณะที่ดี ไม่ว่าจะเป็นอาคารผลิต บริเวณโดยรอบ และผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงการสร้างนิสัยการปฏิบัติงานที่ดี จะทำให้ระบบดำรงอยู่ได้ตลอดไปกลายเป็นธรรมชาติในการทำงาน ทำให้มั่นใจว่าอาหารที่ผลิตสะอาด และปลอดภัย

สรุปว่านอกจากผู้ประกอบการผลิตอาหาร จะนำ จี.เอ็ม.พี. มาใช้ปัจจุบัน ผู้ผลิตอาหารหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ โอท็อป ได้นำหลักการปฏิบัติมาประยุกต์ใช้ โดยจัดทำเป็นมาตรฐานควบคุมอย่างง่ายเพื่อให้มั่นใจว่าสินค้ามีคุณภาพและปลอดภัย เริ่มตั้งแต่ คัดเลือกวัตถุดิบ ที่มีคุณภาพ จัดอาคารหรือสถานที่ผลิตอาหารถูกสุขลักษณะ ควบคุมคุณภาพ การผลิตและตรวจสอบคุณภาพการผลิตไปด้วย มีการควบคุมมิให้สัตว์พาหนะเข้าไปในบริเวณ ผลิต เช่นมีการกันห้อง และติดมุ้งลวดบริเวณบรรจุผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการสวมใส่เสื้อผ้าที่ สะอาด ใช้ผ้าปิดปากและจมูก พร้อมทั้งจัดระเบียบปฏิบัติงานไว้ในบริเวณผลิต ดังนั้นทุกคนจึงมีส่วนร่วมในการป้องกันสิ่งปนเปื้อนและป้องกันอาหารให้ปลอดภัยได้โดยหลักการดังนี้

1. คัดเลือกอาหารที่มาจากแหล่งผลิตที่ปลอดภัย
2. หลีกเลี่ยงการปนเปื้อนจากแหล่งอื่น ๆ
3. คัดเลือกวัตถุดิบและส่วนผสมที่มีคุณภาพดีทำความสะอาดภาชนะ อุปกรณ์ เครื่องจักร และเก็บรักษาเมล็ด
4. ใช้น้ำสะอาดที่บริโภคได้ล้างวัตถุดิบ และใช้เป็นส่วนประกอบอาหาร
5. ผู้ปรุงหรือผู้สัมผัสอาหารมีการดูแลสุขลักษณะส่วนบุคคลที่ดี
6. มีการควบคุมป้องกันสัตว์และแมลง

7. ถึงขณะมีฝาปิดมิดชิด รวมทั้งการกำจัดขยะ และขนย้ายอย่างถูกวิธี ที่ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อน

8. ดูแลส่วนที่ปฏิบัติงานให้สะอาดอยู่เสมอ

9. ประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติต่อเนื่อง

5. การจัดบริการสุขภาพอนามัย

5.1 ความหมายของการจัดบริการสุขภาพอนามัย

ศุภลักษณ์ วัฒนาวิทวัส (2542, หน้า 1) กล่าวว่าคำว่า สุขภาพ (health) พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน บัญญัติไว้ในพุทธศักราช 2525 ความหมายว่า ภาวะที่ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ เช่น อาหารเพื่อสุขภาพ การสูบบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ นอกจากนี้องค์การอนามัยโลก พ.ศ. 2491 ได้กล่าวว่า สุขภาพคือ ภาวะของความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ และการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยดี ไม่ได้หมายถึง ความปราศจากโรคหรือทุพพลภาพ เท่านั้น

ดังนั้น สุขภาพอนามัย หมายถึง การดำรงชีวิตที่สุขสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคมที่อยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและการใช้สติปัญญา

5.2 ความสำคัญของการจัดบริการสุขภาพอนามัย

ศุภลักษณ์ วัฒนาวิทวัส (2542 หน้า 8) กล่าวถึง ความสำคัญของสุขภาพไว้ ดังนี้มนุษย์ที่เกิดมาจำเป็นต้องดำรงชีวิตในโลกนี้ให้ได้สิ่งที่คิดว่าดีที่สุดสำหรับตน และพยายามใช้ชีวิตให้ยืนยาวที่สุด เท่าที่ตนสามารถทำได้ มนุษย์มีความต้องการทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งก่อให้เกิดแรงผลักดัน นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อตอบสนองความต้องการด้วยวิธีการต่างกัน เท่าที่โอกาส สติและปัญญาจะอำนวย หากความต้องการในเบื้องต้นนี้ได้รับการตอบสนอง ก็จะมีความต้องการเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและความซับซ้อนหรือมีความต้องการในเรื่องอื่นต่อไปไม่สิ้นสุด เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกัน การกำหนดความต้องการ และการตอบสนองที่หลากหลายย่อมส่งผลกระทบต่อตนเองและสังคม ทั้งทางบวกและทางลบได้

การที่บุคคลมีสุขภาพ จึงเปรียบเสมือนมีทรัพยากรภายในตน เป็นขุมพลังที่จะโน้มนำให้สามารถใช้ชีวิตที่มีคุณค่าทั้งด้านส่วนตัวและส่วนรวม อาจกล่าวได้ว่า สุขภาพ คือวิถีแห่งชีวิตที่จะนำบุคคลไปสู่ความสุขที่แท้จริง และความสำเร็จที่ตั้งงามในชีวิต บุคคลที่มีสุขภาพคือ บุคคลที่มีคุณภาพชีวิต สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ด้วยดี ทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ อันนำมาซึ่งความสุข ความเจริญ ต่อตนเองและสังคม นอกจากนี้ บุคคลแต่ละคน ย่อมเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสถาบันครอบครัว ชุมชน ประเทศ และของโลก ภาวะสุขภาพของแต่ละคน จะส่งผลกระทบต่อสมาชิกคนอื่น ๆ และภาวะสุขภาพโดยรวม บุคคลจึงมีหน้าที่ในการดูแลรักษาและส่งเสริมสุขภาพของตน และรับผิดชอบต่อผลกระทบที่มีต่อส่วนรวมหากทุกคนมีสุขภาพ ย่อมทำให้ครอบครัว ชุมชน ประเทศ และโลก มีคุณภาพ มีสันติภาพ มีความสุข และมีความเจริญที่แท้จริงได้

โรงเรียนควรจะต้องจัดให้มีบริการเกี่ยวกับสุขภาพนักเรียน เพราะการบริการด้านนี้จะเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการช่วยเหลือให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแก่ฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน

เพื่อให้โรงเรียนจะได้เข้าใจปัญหาสภาพที่แท้จริงของนักเรียนได้มากขึ้น และจะได้หาทางแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องและได้ผลมากที่สุด ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริการสุขภาพอนามัยของนักเรียนไว้หลายท่านดังนี้

จินตนา สรวายุทพิทักษ์ (2536, หน้า 36) กล่าวว่า การบริการสุขภาพในโรงเรียน (school health service) หมายถึง การดำเนินงานเพื่อช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ดำรงรักษา และปรับปรุงส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนโดยเน้นการจัดกิจกรรมที่สำคัญ 2 ลักษณะ คือ 1. การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ (school health environment) 2. การเสนอสุขภาพในโรงเรียน (school health education)

การควบคุมอุบัติเหตุในโรงเรียนซึ่งสาเหตุเกิดมาจากสภาพแวดล้อม และตัวบุคคลมีข้อคำนึงไว้ว่า 1) นักเรียนทุกคนตลอดจนผู้อยู่ในโรงเรียนควรมีหน้าที่รับผิดชอบในการรายงานอุบัติเหตุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน 2) บุคลากรในโรงเรียนควรมีส่วนในการออกกฎเกี่ยวกับความปลอดภัยเพื่อที่จะได้ปฏิบัติอย่างถูกต้อง 3) ผู้รับผิดชอบทางด้านป้องกันการอุบัติเหตุ สุขภาพควรสำรวจและหาสิ่งที่จะเกิดอุบัติเหตุในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงและป้องกัน 4) เครื่องมือ เครื่องใช้ทุกชนิด ควรมีคำอธิบายการใช้ วิธีใช้อย่างถูกต้อง 5) ในการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ ควรมีผู้คอยช่วยเหลือดูแลป้องกันเหตุที่จะเกิดขึ้นด้วย 6) ควรให้คำแนะนำนักเรียนเกี่ยวกับการระวังอุบัติเหตุ 7) เมื่อมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นกับนักเรียน ควรให้การช่วยเหลือโดยการปฐมพยาบาลเมื่อมีอาการบาดเจ็บและให้คำแนะนำป้องกันอุบัติเหตุครั้ง ๆ ทุกครั้ง 8) ควรมีการควบคุมเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีการเกิดอุบัติเหตุหลายครั้ง 9) กิจกรรมหนักและล่อแหลมต่ออันตรายควรให้การป้องกันแก่นักเรียน 10) ภายในบริเวณโรงเรียนไม่ควรมีสิ่งล่อแหลมและอันตราย

5.3 ขอบข่ายของการจัดบริการสุขภาพอนามัย

ชาญชัย เรืองขจร (2542, หน้า 4) กล่าวว่า การจัดบริการสุขภาพอนามัยเป็นการส่งเสริมสุขภาพที่ดีให้แก่ นักเรียน นักศึกษา และบุคลากรทุกคนในโรงเรียนโดยมุ่งเน้นให้มีความรู้เข้าใจในหลักสุขภาพและพลานามัยที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ สุขภาพ ไม่ใช่สิ่งที่ได้มาเองตามธรรมชาติ และไม่สามารถซื้อหา หรือหยิบยื่น ให้กันได้แต่ระดับสุขภาพของบุคคลขึ้นกับองค์ประกอบหลายประการ เอกสารขององค์การอนามัยโลก ได้กล่าวถึง สิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพว่ามีหลายประการ คือสิ่งมีชีวิต ได้แก่ เชื้อโรคต่าง ๆ สัตว์บางชนิด พืชพันธุ์ไม้ที่มีพิษ ฯลฯ สิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่ สารเป็นพิษ เหล้า บุหรี่ ยาเสพติด ยาบางชนิด ฯลฯ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ได้แก่ น้ำท่วมฉับพลัน แผ่นดินไหว พายุ การเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกายมนุษย์เมื่อเข้าสู่วัยชรา ฯลฯ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ทำขึ้นได้แก่ ไฟในเตาบ้านช่องแออัด ขวดแตก มีด ถนนที่สว่างไม่ดี สภาพการทำงานหรือชีวิตอยู่ในครอบครัวที่มีความตึงเครียด ฯลฯ พฤติกรรมหรือความประพฤติที่ไม่ส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ ไม่ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร รับประทานอาหารไม่สดและผักดิบโดยไม่ล้าง ฯลฯ

สุขภาพ ศัพท์เฉพาะนี้ตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Health ซึ่งพจนานุกรมภาษาอังกฤษได้อธิบายไว้ต่างกันอยู่บ้างเล็กน้อย เช่น ดิกชันนารีนิวกอลเรียเล่มที่ 1 ได้อธิบายไว้ในหน้า 444 ว่า หมายถึงวาระของมนุษย์ที่มองเห็น อย่างชัดเจนว่า ร่างกายหรือจิตใจมีความแข็งแรงกระปรี้กระเปร่า ไม่มีอาการเจ็บป่วย หรือ ทุพพลภาพ ซึ่งถือว่าเป็นสภาพความผาสุกอันเป็นความปรารถนาของมนุษย์

ศุภลักษณ์ วัฒนาวีทวัส (2542, หน้า 15) กล่าวว่า สุขปฏิบัติ (health practice) หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติเพื่อสุขภาพ ดังนั้น สุขปฏิบัติจึงเป็นตัวกำหนดสุขภาพที่สำคัญมาก หากบุคคลมีพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมดี แต่ไม่ปฏิบัติตนเพื่อสุขภาพ มีโอกาสน้อยมากที่จะทำให้บุคคลผู้นั้นมีสุขภาพ สุขปฏิบัติที่สำคัญและมีผลต่อสุขภาพส่วนบุคคล ได้แก่ การบริโภคอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค การออกกำลังกาย การพักผ่อน การระวังรักษาอวัยวะภายนอก การป้องกันโรคและอุบัติเหตุ การสร้างเสริมสุขภาพจิต และการมีสำนึกต่อสังคม

คณะกรรมการสุขภาพศึกษา ของประเทศไทย เห็นว่าคนไทยมีปัญหาทางด้านพฤติกรรมสุขภาพจึงได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาสุขนิสัย (health habit) 10 ประการ ซึ่งเรียกว่าสุขบัญญัติแห่งชาติ (health disciplines)

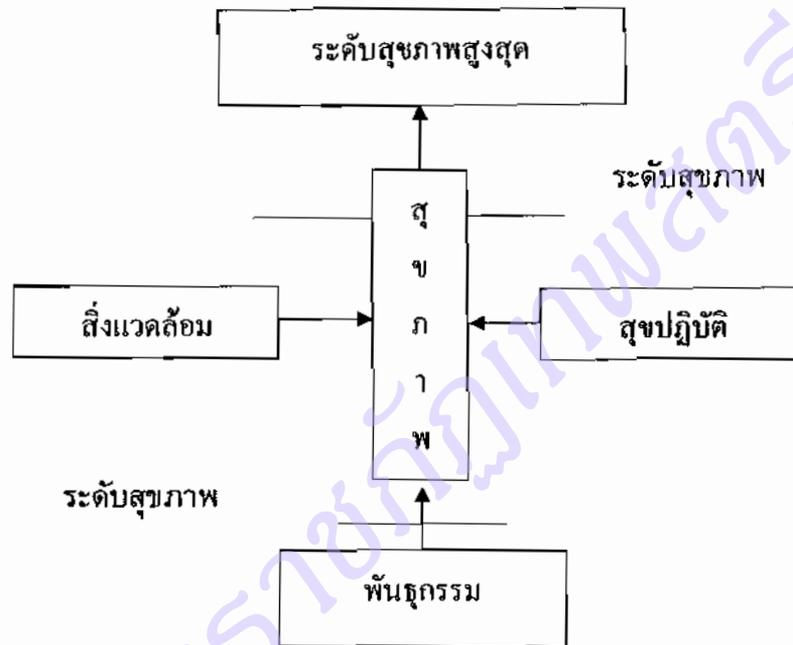
สุขบัญญัติแห่งชาติ คือ ข้อกำหนดที่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปพึงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย เพื่อให้มีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ ได้แก่

1. ดูแลรักษาร่างกาย และของใช้ให้สะอาด
2. รักษาฟันให้แข็งแรง และแปรงฟันทุกวันอย่างถูกต้อง
3. ล้างมือให้สะอาดก่อนกินอาหารและหลังการขับถ่าย
4. กินอาหารสุก สะอาด ปราศจากสารอันตราย และหลีกเลี่ยงอาหารรสจัด

สิ้นสุดภาค

5. งดบุหรี่ สุรา สารเสพติด การพนัน และการสำส่อนทางเพศ
6. สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้อยู่เย็น
7. ป้องกันอุบัติเหตุด้วยการไม่ประมาท
8. การออกกำลังกายสม่ำเสมอ และตรวจสุขภาพประจำปี
9. ทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ
10. มีสำนึกต่อส่วนรวม และร่วมสร้างสรรค์สังคม

จะเห็นได้ว่า สุขปฏิบัติ เป็นสิ่งสำคัญที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับทุกคน เพราะทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำหรือปฏิบัติในชีวิตทุกวินาที มีผลต่อสุขภาพทั้งโดยตรงและโดยอ้อมความจริงที่ว่า “ทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” สามารถนำมาใช้ได้กับการประพฤติปฏิบัติที่เกี่ยวกับสุขภาพด้วย หากบุคคลมีสุขปฏิบัติ และปฏิบัติเป็นประจำสม่ำเสมอจนติดเป็นนิสัย ย่อมนำมาซึ่งสุขภาพต่อเนื่องกันไปอย่างไม่หยุดยั้ง

ภาพ 3 แสดงองค์ประกอบสำคัญที่เป็นตัวกำหนดสุขภาพ

มนุษย์ทุกคนปรารถนา “ความสุข” การที่จะมีภาวะที่เป็นสุขหรือมีสุขภาพ คือ ภาวะที่บุคคลมีการดำรงชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม ไม่เป็นโรค ไม่บกพร่อง ไม่ก่อความเดือดร้อน แต่สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ให้เกิดขึ้นต่อตนเองและส่วนรวม สุขภาพจึงนำไปสู่ ความสุข ความเจริญที่แท้จริงต่อตนเองและส่วนรวม อันทำให้บุคคลและชุมชนมีคุณภาพ ทำให้โลกเกิดสันติสุข ภาวะสุขภาพแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันไป โดยเนื่องมาจากความแตกต่างทางพันธุกรรม สิ่งแวดล้อม และสุขปฏิบัติ แม้ในบุคคลเดียวกัน ภาวะสุขภาพก็ไม่คงที่ ดังนั้น การดูแลรักษาสุขภาพจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรประมาท บุคคลผู้หวังที่จะมีชีวิตที่มีความสุข จึงควรรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเอง และเฝ้าระวังโรคทางพันธุกรรมที่อาจเสี่ยงได้รับ มิให้เกิดอาการผิดปกติ และเอาใจใส่ให้มาก ตลอดจนการจัดดำเนินการ

6. การจัดบริการห้องสมุด

6.1 ความหมายของการจัดบริการห้องสมุด

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 124) กล่าวว่า การบริการห้องสมุดในสถานศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของงานห้องสมุดเพราะจะช่วยส่งเสริมงานด้านวิชาการในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี ผู้ที่จะทำให้งานห้องสมุดดำเนินงานไปด้วยดีก็คือ บรรณารักษ์

6.2 ความสำคัญของการจัดบริการห้องสมุด

พนัส หันนาคินทร์ (2544, หน้า 128) กล่าวว่า ห้องสมุดเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของการเรียนในโรงเรียน จึงต้องพยายามส่งเสริมการใช้ห้องสมุดให้มากที่สุด โดยพยายามหาบุคคลที่ได้รับการฝึกหัดดีแล้วมาเป็นบรรณารักษ์ พยายามสนับสนุนทางด้าน

การเงินและกำลังใจ ตลอดจนเครื่องมือและผู้ที่ช่วยงานห้องสมุด เช่น เสมียน จัดให้นักเรียน รู้จักการใช้ห้องสมุด รู้จักใช้บริการของห้องสมุด จัดตารางสอนให้เหมาะสมที่นักเรียนจะได้มีโอกาสใช้ห้องสมุด ส่งเสริมการศึกษาด้วยตนเอง พยายามให้คณะครูทราบว่า การส่งเสริมให้นักเรียนใช้ห้องสมุดเป็นนโยบายอย่างหนึ่งของโรงเรียน พยายามให้คณะครูได้ออกความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุด เช่น จัดให้มีคณะกรรมการว่าด้วยห้องสมุด ทั้งนี้ ย่อมจะทำให้งานห้องสมุดสนองความต้องการของโรงเรียนดีขึ้น และคณะครูก็จะสนใจห้องสมุดมากขึ้นด้วย หากทางให้ห้องสมุดให้บริการแก่คณะครูอย่างเต็มที่

6.3 ขอบข่ายของการจัดบริการห้องสมุด

กุหลาบ บันลายนาค (2540, หน้า 4,7-10) กล่าวถึง ลักษณะของห้องสมุดที่ดี และหน้าที่ของบรรณารักษ์ ไว้ดังนี้

ลักษณะของห้องสมุดที่ดี

1. มีหนังสือและวัสดุสิ่งพิมพ์สอดทัศนวัสดุ สำหรับให้บริการแก่ผู้ใช้อย่างกว้างขวางทุกประเภท
2. มีบริการให้ยืมหนังสือ วัสดุสิ่งพิมพ์ หรือเอกสาร แก่ผู้ใช้ห้องสมุด
3. จัดบริการและแนะนำการอ่าน บริการตอบคำถาม บริการช่วยการค้นคว้า เพื่อให้ผู้ใช้ได้สิ่งที่ต้องการโดยเร็ว และตรงตามวัตถุประสงค์
4. มีหนังสืออ้างอิงซึ่งสงวนไว้ใช้เฉพาะในห้องสมุด หรือให้ขอยืมได้ในเวลาจำกัด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ใช้ได้ใช้หนังสืออ้างอิงอย่างทั่วถึงกัน และควรจัดบริการหนังสือจองด้วย
5. มีการจัดหนังสือเป็นหมวดหมู่ตามระบบสากลไว้ในชั้นเปิด เพื่อให้ผู้ใช้สามารถหยิบได้ด้วยตนเองโดยสะดวก
6. จัดทำคู่มือ หรือเครื่องมือที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการใช้วัสดุอุปกรณ์ของห้องสมุด เช่น บัตรรายการ รายชื่อหนังสือ คู่มือการใช้ห้องสมุด
7. จัดบริการแนะนำหนังสือดี หรือหนังสือที่น่าสนใจ หนังสือที่จัดหาเข้าห้องสมุดใหม่ ๆ เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้ทราบ
8. จัดสถานที่สะอาดเรียบร้อย เหมาะสมเป็นห้องสมุด เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้รับความสะดวกสบายตามสมควร เช่น มีแสงสว่างเพียงพอ มีโต๊ะ เก้าอี้นั่งสบาย ปราศจากเสียงรบกวนทำลายสมาธิ มีอากาศถ่ายเท หรือมีพัดลมระบายอากาศ
9. จัดบริการอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น จัดสถานที่พิเศษสำหรับนักค้นคว้าวิจัยในระดับสูง

หน้าที่ของบรรณารักษ์

1. หน้าที่ของบรรณารักษ์ด้านบริหาร ได้แก่ การดำเนินงานทุกอย่างให้เป็นไปตามนโยบายของห้องสมุดรวมทั้งการปรับปรุงส่งเสริมให้มีการค้นคว้าในห้องสมุด เพื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะต้องมีการวางแผนงานที่จะดำเนินงาน หรือปรับปรุงในเรื่อง

ต่าง ๆ ดังนี้มีระเบียบการบริหารงานห้องสมุดที่ปฏิบัติเป็นประจำ จัดห้องสมุดให้ดึงดูดใจผู้เข้าใช้ มีวิธีจัดหาหนังสือและอุปกรณ์เพื่อตอบสนองความต้องการของครู และนักเรียน จัดทำโครงการประจำปี จัดบริการต่าง ๆ จัดกิจกรรม เก็บสถิติต่าง ๆ ของห้องสมุด

2. หน้าที่ของบรรณารักษ์ทางด้านเทคนิค หมายถึงการดำเนินงานต่าง ๆ ที่อยู่เบื้องหลังการให้บริการแก่ผู้ใช้โดยตรง ได้แก่ จัดหาและคัดเลือกวัสดุสิ่งพิมพ์เข้าห้องสมุด โดยให้สอดคล้องกับหลักสูตร จัดทำทะเบียนวัสดุสิ่งพิมพ์และเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี จัดหมวดหมู่หนังสือ จัดทำบัตรรายการของหนังสือเพื่อสะดวกแก่ผู้ใช้ จัดเตรียมหนังสือให้พร้อมที่จะนำออกบริการจัดทำรายชื่อหนังสือใหม่ จัดทำบรรณนิทัศน์ บรรณานุกรม จัดทำตรวจวารสาร ดูแลรักษาและซ่อมหนังสือ สืบหาหนังสือสิ่งพิมพ์ เพื่อให้ทะเบียนของทรัพยากรห้องสมุดทันสมัยอยู่เสมอ

คุณสมบัติของบรรณารักษ์ห้องสมุด

1. ควรมีวุฒิครู และมีความรู้วิชาบรรณารักษ์ศาสตร์ เพราะบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนต้องมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตร การสอน นโยบายของโรงเรียน และการศึกษาทั่วไป ตลอดจนรู้จักวิธีที่จะจัดวัสดุอุปกรณ์ของห้องสมุดให้สะดวกแก่ผู้ใช้ และตรงตามหลักสูตร
2. มีทัศนคติที่ดีและสนใจในอาชีพบรรณารักษ์ เพราะการทำงานที่ผู้ทำมีใจรัก และทัศนคติที่ดีต่ออาชีพของตน จะเป็นแรงบันดาลใจให้ทำงานได้อย่างมีความสุข ฉะนั้นถ้าบรรณารักษ์มีทัศนคติที่ดีและสนใจในอาชีพ ย่อมทำให้งานก้าวหน้าไปได้อย่างดี
3. มีนิสัยรักการอ่าน มีความสามารถในการอ่าน มีวิจารณ์ญาณ และเป็นผู้มีความสนใจใฝ่หาความรู้อยู่เสมอเพื่อนำสิ่งแปลกใหม่มาเสนอต่อผู้ใช้ห้องสมุด
4. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความรู้และเข้าใจเรื่องจิตวิทยา ธรรมชาติของมนุษย์สนใจศึกษาลักษณะความต้องการของมนุษย์
5. มีความสามารถในการจัดบริการและประชาสัมพันธ์
6. มีน้ำใจเป็นนักประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็น และข้อเสนออันเป็นประโยชน์และชอบด้วยเหตุผลพยายามสร้างบุคลิกภาพที่ดี รู้จักวางตน ทำตนเป็นที่นับถือและไว้วางใจ ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ
7. มีความสามารถและความคิดริเริ่มที่ดี เช่น รู้จักดัดแปลงห้องสมุดให้มีลักษณะเชิญชวนอยู่เสมอพยายามจัดกิจกรรมที่น่าสนใจแก่ผู้ใช้ห้องสมุด
8. มีปฏิภาณดี มีไหวพริบ สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างนิ่มนวล มีการตัดสินใจที่ถูกต้อง
9. มีความจำดี บรรณารักษ์ที่มีความจำดีจะช่วยให้การทำงานรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพดีขึ้นเพราะงานบางอย่าง เช่น การจัดหมู่ การทำบัตร บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ฯลฯ ถ้าอาศัยความจำด้วย แล้วจะทำให้รวดเร็วขึ้น

10. เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลาเป็นผู้มีความอดทน มีระเบียบรอบคอบ และขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่

การจัดบริการห้องสมุด แนวคิดของ น้ำทิพย์ วิภาวิน (2546, หน้า 13-14) กล่าวว่าห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้าที่แพร่หลายมากที่สุด เป็นศูนย์กลางของสรรพวิชาการศึกษาในทุกแขนง ซึ่งบันทึกข้อมูลหรือสารนิเทศไว้ในรูปสิ่งพิมพ์ และวัสดุไม่ตีพิมพ์ เช่น สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีการจัดทรัพยากรอย่างเป็นหมวดหมู่ เป็นระบบที่เป็นสากล เพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ ให้ได้รับความสะดวกรวดเร็ว ตามความต้องการห้องสมุดเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนรู้และการศึกษาค้นคว้า เป็นการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามธรรมชาติ ให้ผู้เรียนมีความสุข ได้คิด ได้แสดงออกเป็นการส่งเสริมให้มีความใฝ่รู้ รู้จักการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อสิ่งพิมพ์ ห้องสมุดเป็นแหล่งรวมสรรพวิทยาการทุกแขนง ไว้ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าและแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง การสอนให้ผู้เรียนเป็นผู้เริ่มต้นคิด ลงมือทำ เมื่อมีปัญหาที่ต้องหาทางแก้ปัญหาให้มีการทำรายงาน และ เสนอผลงานของผู้เรียนเองโดยมีผู้สอนเป็นผู้คอยแนะนำในการค้นคว้าจะช่วยให้ผู้เรียนทำด้วยความสนุกและเป็นธรรมชาติ

7. การจัดบริการโสตทัศนูปกรณ์

7.1 ความหมายของการจัดบริการโสตทัศนูปกรณ์

กิติมา ปรีดีดิลก (2532, หน้า 132) กล่าวว่า โสตทัศนูปกรณ์ เป็นสื่อการสอนแบ่งเป็น 3 พวก คือ เครื่องมืออุปกรณ์สื่อประเภทหนัก เช่น เครื่องฉายสไลด์ จานเสียง วิทยุ โทรทัศน์ พวกที่สองคือ วัสดุเบา เช่น फिल्म ม้วนเทป รูปภาพ พวกที่สามคือ เทคนิคในการเลียนแบบ กรรมวิธีของการแสดง การเล่นละครหุ่น การสาธิต กรรมวิธีการศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

7.2 ความสำคัญของการจัดบริการโสตทัศนูปกรณ์

ทรงศनिया กัลยาณมิตร (2530, หน้า 10) กล่าวว่าโสตทัศนูปกรณ์มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการศึกษา โดยเฉพาะโสตทัศนวัสดุที่ใช้ทั้งเสียง และภาพจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการชัดเจนช่วยให้เข้าใจเรื่องที่เป็นแนวคิด นามธรรมซึ่งยากจะถ่ายทอดโดยการให้ฟังบรรยาย หรืออ่านจากตำรา ห้องสมุดที่มีการนำโสตทัศนวัสดุเข้ามาให้บริการและมีการดำเนินงาน อย่างจริงจัง ส่วนใหญ่จะเป็นห้องสมุดมหาวิทยาลัย กล่าวคือ มีการจัดตั้งแผนก หรือหน่วยบริการโสตทัศนวัสดุกันโดยเฉพาะ ซึ่งใช้ชื่อต่าง ๆ เช่น ฝ่ายโสตทัศนศึกษา ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา ฝ่ายวัสดุอุปกรณ์การศึกษา เป็นต้น จุดประสงค์ของโสตทัศนวัสดุ ช่วยผู้สอนให้มีโอกาสเลือกสื่อที่จะใช้ประกอบ การสอนได้หลาย ๆ ประเภทจากห้องสมุด ในขณะที่ตัวผู้เรียนก็สามารถค้นคว้า ทบทวนความรู้ หาความรู้ เพลิดเพลินจากสื่อหรือโสตทัศนวัสดุต่าง ๆ ที่นำเข้ามาใช้ในห้องสมุด อย่างไรก็ตามการดำเนินงานในห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพจะต้องมีโสตทัศนวัสดุจำนวนเพียงพอ มีงบประมาณแน่นอน มีบุคลากรที่มีความ

ชำนาญในเรื่องโสตทัศนวัสดุ รวมทั้งมีสถานที่จัดเก็บและให้บริการ เครื่องมือโสตทัศนอุปกรณ์มีความสำคัญต่อการเรียนรู้อย่างมาก เพราะจะทำให้ผู้เรียน เกิดความคิดรวบยอดในการเรียนรู้เข้าใจ เนื้อหาสาระเป็นอย่างดี

7.3 ขอบข่ายของการจัดบริการโสตทัศนอุปกรณ์

เกื้อกูล กุปรัตน์ (2531, หน้า 10) กล่าวถึง การแบ่งประเภทตามคุณลักษณะของโสต แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ทัศนวัสดุ (visual materials) หมายถึง วัสดุที่ช่วยมองเห็น ได้แก่ รูปภาพ ฟิล์ม แผนภูมิ และ สไลด์โสตวัสดุ (audiomaterials) หมายถึง วัสดุที่ช่วยในการฟัง ได้แก่ แผ่นเสียง และเทปบันทึกเสียงโสตวัสดุ (audio visual materials) หมายถึง วัสดุที่ช่วยในการมองเห็นและการฟัง ได้แก่ ภาพยนตร์ วิดิทัศน์ หรือเทปบันทึกภาพหรือวีดีโอดีสก์

สมศรี เจริญผล (2531, หน้า 69) กล่าวว่า การแบ่งประเภทตามวัสดุบันทึกความรู้ แบ่งเป็น 6 ประเภท คือ

1. วัสดุแผนที่ลูกโลก
2. วัสดุบันทึกเสียง ได้แก่ เทปบันทึกเสียง แผ่นบันทึกเสียง
3. วัสดุบันทึกภาพ ได้แก่ ฟิล์มภาพยนตร์ วิดิทัศน์ แผ่นบันทึกภาพ
4. วัสดุกราฟิก ได้แก่ แผนภูมิ บัตรคำ รูปภาพประเภทต่าง ๆ
5. วัสดุสามมิติ ได้แก่ วัสดุจำลอง เกมส์ สไลด์ หุ่นของจริง ชุดการสอน

(Kits)

6. วัสดุย่อส่วน ได้แก่ ไมโครฟิล์ม ไมโครชิพ

การบริหารงานด้านการบริการโสตทัศนอุปกรณ์ตามแนวคิดของ สุกัญญา กุลนิต (2550, หน้า 17) จะต้องสามารถตอบสนองต่อหน่วยงานของสถานศึกษาจะต้องจัดหารวบรวม และให้บริการโสตทัศนอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม และพอเพียงมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ถูกต้องตามหลักวิชา เพื่อให้ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การบริหารงานด้านนี้จะต้องครอบคลุมถึงงบประมาณ บุคลากร และอาคารสถานที่ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทำให้งานบริการโสตทัศนอุปกรณ์ มีประสิทธิภาพในที่สุด การจัดบริการโสตทัศนอุปกรณ์นั้นเป็นการบริการ วัสดุ อุปกรณ์และนวัตกรรมที่ช่วยเป็นสื่อการเรียน การสอน ทำให้เกิดการเรียนรู้ แนวคิด เจตคติ ที่มีสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน บางที่อาจเรียกว่า การปะทะสัมพันธ์ในการเรียนรู้ก็ได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

วิทยา จันทรศิลา (2531, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของศูนย์ฝึกอาชีพผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารมีความเห็นว่าการบริหารงานห้องสมุดมีปัญหาค่อนข้างน้อย

วีรพล วงศ์นันดา (2535 ,หน้า 162) ได้ทำการวิจัยปัญหาที่เกี่ยวกับงานแนะแนว ในโรงเรียนขยายโอกาส ของจังหวัดลำปาง พบว่า ปัญหาที่เกี่ยวกับงานแนะแนวสรุปได้คือ บุคลากรไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรผู้สอนวิชาชีพ ขาดบุคลากรที่มีความถนัดด้านวิชาการขาด ห้องแนะแนว

เพชร ธรรมราช (2537, หน้า 55) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาพปัญหาการบริหารงานในโรงเรียนเขตการศึกษา 8 พบว่า งานบริการนักเรียน มีปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ บรรณารักษ์ห้องสมุดไม่ได้อยู่ประจำที่ งบประมาณจัดซื้อหนังสือไม่เพียงพอ บุคลากรด้านแนะแนวไม่มีผู้ที่จบมาโดยตรง สถานที่บริการอาหารไม่เพียงพอและขาดบุคลากรทำหน้าที่วิเคราะห์ ประเมินผล

อุดมพันธ์ พิชญ์ประเสริฐ (2537, บทคัดย่อ) ได้เสนอผลการวิจัยเรื่องการบริหารงานฝ่ายบริการ ในโรงเรียนเขตการศึกษา 11 พบปัญหาที่มีผู้ระบุสูงสุด ได้แก่ ขาดงบประมาณ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดบริการสุขภาพอนามัย สถานที่จัดบริการสุขภาพอนามัย สถานที่จัดบริการห้องสมุดคับแคบ อัตราส่วนครูแนะแนวต่อนักเรียนไม่เพียงพอและการประเมินผลงานบริการไม่สม่ำเสมอ

มาลี ศรีมณีชัย (2539, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยศึกษารูปแบบการบริหารและการจัดการงานบริการ พบว่า งานบริการเป็นภาระงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือและระบบงานที่ดีจึงจะสามารถดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จ ข้อมูลเบื้องต้นพบว่างานบริการยังขาดการจัดการอย่างเป็นระบบ ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของงาน

มณฑล ทราชข่าว (2541, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานของวิทยาลัยเทคนิคสังกัดกรมอาชีวศึกษาผลการวิจัยพบว่าการเตรียมวางแผนงานเป็นปัญหาที่ค่อนข้างมากโดยเฉพาะด้านความล่าช้าในการจัดสรรงบประมาณประจำปีจากต้นสังกัด

ดรุณี ไชยรักษ์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องสภาพการใช้ปัญหาและความต้องการของนักศึกษาต่อการให้บริการ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือใช้บริการอินเทอร์เน็ต โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

กิบสัน (Gibson, 1965 ,p 416) ได้ศึกษาปัญหาในการจัดบริการแนะแนว พบว่าความคิดเห็นของครูอาจารย์ในโรงเรียน 10 แห่งของสหรัฐอเมริกา มีความรู้ความเข้าใจในการบริการแนะแนวดี พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือนักเรียน ทำให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพ ส่วนอีกร้อยละ 21 ไม่ค่อยเข้าใจในการจัดบริการแนะแนว

เคเซอร์, สโตน และไบร์ด (Kaser, Stone & Byrd, 1969, p 36) ได้ศึกษาอุปสรรคในการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนในฟิลิปปินส์ พบว่า บรรณารักษ์ที่ทำงานในห้องสมุดมีไม่

เพียงพอส่วนมากไม่มีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์และปฏิบัติงานห้องสมุดได้ไม่เต็มที่ งบประมาณมีไม่เพียงพอในการดำเนินงานทำให้มีหนังสือและวัสดุไม่เพียงพอ

อาครี และมาร์ควิส (Acree & Marquis, 1975, p 279) ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานการบริหารแนะแนว ในโรงเรียนในรัฐเทนเนสซี พบว่า โรงเรียนไม่มีผู้ให้คำปรึกษา ได้เต็มเวลา งานแนะแนวจะดำเนินการไปได้ดีถ้าครูใหญ่มีเจตคติที่ดีต่อโครงการแนะแนว

แคนเตอร์ (Cante , 1976 , p 7707-A) ได้ศึกษาถึงบทบาทที่คาดหวังสำหรับการบริหารของศูนย์สื่อการศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ในรัฐนิวยอร์ก มีผู้ตอบเรียงลำดับการให้ความสำคัญในการให้บริการ ดังนี้

1. วัสดุอุปกรณ์ในศูนย์สื่อการศึกษาเหมาะสมกับความต้องการของครูและนักเรียน
2. มีการประชุมนิเทศนักเรียนเข้าใหม่เกี่ยวกับศูนย์สื่อการศึกษา
3. มีการทำงานร่วมกันกับนักเรียน เพื่อพัฒนาความชำนาญในการค้นคว้าของ

นักเรียน

4. มีการปรึกษาหารือร่วมกันกับครูเกี่ยวกับความต้องการวัสดุ
5. มีการแจ้งรายละเอียดให้ครูและนักเรียนทราบเกี่ยวกับวัสดุที่จัดหามาใหม่

สรุปว่า การให้บริการในงานต่าง ๆ แก่นักเรียนนักศึกษาดังกล่าวแล้วข้างต้น เป็นที่ปรากฏชัดเจนว่างานบริการมีความจำเป็นและถือเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารโรงเรียนทั้งในประเทศและต่างประเทศ